

Natur & miljø

5-2014 • ET MAGASIN FRA NATURVERNFORBUNDET

FOTO: EIVY ANDERSEN

Klima før Lima 6-7
Myras mysterier 8-9
Strikk en hubro 30

Ny bok presenterer
Europas naturvernere:

Natur- vokterne

Naturvernforbundet
100 år
1914-2014

Naturgleder!

Naturkalenderen 2015

Naturvernforbundet

175,- medlem
205,- ikke medlem
www.naturvernbutikken.no

Innhold

6 Økende klimapress

FNs klimapanel er sikrere enn noensinne, og anbefaler kraftige utslippskutt i sin siste rapport. I september var det klimaaksjoner i mer enn 150 land. EU, USA og Kina har lansert sine klimamål. Men er alt klart for en ambisiøs avtale neste år?

8 Klimamyra

Torbryting frigjør store mengder klimagasser, og ødelegger viktige leveområder for truede arter. Likevel har politikerne frasagt seg alt ansvar.

10 Små partikler, store problemer

Ørsmå plastpartikler, som først og fremst brukes i kosmetikk, fanges ikke opp i renseanlegg. Nå truer de livet i havet.

14 Ber om kullhjelp

Kullutvinningen på Svalbard sliter med lave kullpriser. Nå ønsker Store Norske statlig hjelp for å opprettholde kullutvinningen. Kullet selges til de kraftverkene i Europa som vi vil legge ned.

20 Naturens voktere

To norske miljøaktivister fronter Friends of the Earths ambisiøse fotobokprosjekt «Keepers».

34 Kongelig jubileum

Naturvernforbundets jubileumsår ble toppet med store feiringer i Bergen, Trondheim og Tromsø.

Faste sider

Faste sider

I korthet **5, 12, 14**

Fotokonkurranse **22**

Nytt fra Naturvernforbundet **34**

Miljøagentene **42**

FOTO: NATURVERNFORBUNDET

6

Utgiver av Natur & miljø:
Naturvernforbundet
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post:
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no

Journalister:
Ole Gunnar Onsjøen
redaksjonen@naturvernforbundet.no
Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no

Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97

Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykk: Ecoprint

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos
medlem@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Forside: Fjordfiskerens festbord, Vevring, Sunnfjord.
Foto: Luka Tomac, fra boka *Keepers*

 Naturvernforbundet

8

”

FOTO: SABIMA

Det er ganske spesielt at et slikt tiltak godkjennes av kommunene, når utslipp i den størrelsesordenen diskuteres ganske heftig ellers. Regjeringa må rydde opp slik at en lignende skandale ikke skjer igjen.

Generalsekretær Christian Steel i SABIMA reagerer på torbryting på Romerike.

Si stopp nå!

Klima- og miljødepartementet skal snart ta stilling til om Førdefjorden skal forandres fra laksefjord til søppelplass. Gruveselskapet Nordic Mining later til å være seriøse når de sier at «konsekvensene for livet i fjorden er midlertidige og begrensende, og vil ikke skade det biologiske mangfoldet i Førdefjorden». De har bestilt en rapport fra DNV GL (gamle Veritas), som konkluderer med begrensede skadevirkninger.

Havforskningsinstituttet (HI) raljerer imidlertid med de nye utredningene fra DNV GL, med en språkbruk som ikke er dagligdags i de kretser. Ifølge avisen

Firda blir utredningene og forskerne bak disse «nærast latterleggjort», og ord som «amatørmessig», «full av feil» og «over 100 prosent feilmargin» blir brukt.

DNV GL konkluderer blant annet med at det ikke er torskegyting i området, etter å ha gjort undersøkelser på et tidspunkt torsken ikke gyter. Det blir som å dra til Sverige i oktober, og konkludere med at svenskene ikke feirer påske. HI har imidlertid rapporter fra både 2010, 2011 og 2014 som påviser stor torskegyting i området.

«Det er en rekke feil og mangler med observasjonene fra videoene som for eksempel feil artsbestemmelser og manglende

registreringer av fisk som faktisk er tilstede på videoene», skriver HI videre. Rapporten fra DNV GL ser ut til å bevisst fordreie virkeligheten for at myndighetene skal tillate gruvedumping i Førdefjorden, en nasjonal laksefjord med rikt liv. Ett lastebillass i minuttet, i 50 år.

Heldigvis har de fleste lært at om man dumper noe i sjøen, blir det ikke vekke. Det som dumpes påvirker marine økosystemer og ødelegger natur. En natur vi ikke ser til daglig, men som like fullt er der, og som er viktig for oss. Ja, det er sågar en av våre aller viktigste eksportnæringer. Norge bygger seg et image internasjonalt som en leverandør av urørte naturopplevelser og ren sjømat. Å bruke flotte fjorder til gruveavfall vil gi en solid ripe i denne lakken. Det gjelder i Førdefjorden så vel som i Repparfjorden i Finnmark.

Planene om fjorddeponi skulle ha vært kvalt ved fødselen. Myndighetene må gi klar beskjed om at det er uaktuelt å bruke våre flotteste fjorder til søppelplass. En utsettelse og nye utredninger vil kun tjene konsulentselskaper og utredere. Sannheten er at vi vet mer enn nok til å si nei til å fylle Førdefjorden med gruveavfall. Norske miljøvernere bør slippe den belastningen det er å måtte kjempe mot såpass tullede prosjekter. Vi har andre ting å gjøre.

Rapporten fra DNV GL ser ut til å bevisst fordreie virkeligheten for at myndighetene skal tillate gruvedumping i Førdefjorden

- Vi snakker om å utfase petroleumsindustrien, ikke å flytte den andre steder.

Hilde Opoku (MDG) er ikke med på at redusert norsk utvinning erstattes av utvinning andre steder. (NRK Politisk Kvarter 17. september 2014)

- Det hjelper veldig lite at vi stenger ned norsk olje- og gassproduksjon, som står for to prosent av verdensproduksjonen. Det betyr mye mer hva vi bidrar med i det internasjonale klimaarbeidet.

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft (H) spiller ned betydningen av norsk olje- og gassvirksomhet. (NRK Politisk Kvarter 17. september 2014)

- Jeg er kjempefornøyd med miljøministeren. Hun gjør jobben på en god måte. Denne regjeringen og denne miljøministeren er den beste vi har hatt noensinne. **Gjermund Hagesæther (Frp) har nok andre krav til klimapolitikken enn miljøbevegelsen har. (VG)**

- Miljøpartiet De Grønne krever at klimaminister Tine Sundtoft skal gå av. Det er kanskje mer på sin plass å kreve at hun snart tiltrer.

Politisk redaktør Kjetil Bragli Alstadheim i Dagens Næringsliv.

- Det er tøffere å stå på for klimaet i en regjering hvor noen ikke er så opptatt av det. **Statsminister Erna Solberg (H) gjør et mildt klønete forsøk på å forklare kritikken mot klima- og miljøminister Tine Sundtoft.**

- Sirkusaktige bilder fra klimaforhandlingene i København ødela den folkelige støtten til å innføre karbonprising.

Australias tidligere statsminister Julia Gillard skylder på FN når hun skal forklare hvorfor Australia har blitt en bremsekloss innen klima. (RTCC)

- Det har jeg ikke belegg for å si noe om. Sånne tall har ikke jeg.

Produktansvarlig Morten Sandbeklien i Nittedal Torvindustri har ingen aning om CO₂-utslippet torvbryting fører til. (NRK)

Kristian Skjellum Aas
Redaktør, Natur & miljø

FOTO: PABLO MARTINEZ MONSIVAIS/AP PHOTO

Kinas president Xi Jinping og USAs president Barack Obama presenterte landenes klimamål på en felles pressekonferanse.

Mulig klimagjennombrudd

USA og Kina er enige om sine målsetninger når det gjelder klimagassutslipp. Kina skal stabilisere sine utslipp innen 2030 eller tidligere, mens USA skal redusere sine utslipp med 26-28 prosent fra 2005 til 2025. For USAs del er dette en mild skjerping av landets gjeldende klimamål, mens det er første gang Kina tar på seg klimaforpliktelser på den internasjonale arenaen. Dette

ses på som et gjennombrudd, som gjør det mer sannsynlig å enes om en klimavtale i Paris i desember 2015.

– Sannsynligvis er dette større enn Kyoto-avtalen. Men det vil ettertiden vise, sier Bellonas Frederic Hauge til NTB.

– Disse to avgjørende landene har i dag annonsert viktige mål mot en bedre og sikrere fremtid for menneskeheten,

sa FNs klimasjef Christiana Figueres i en kommentar.

Naturvernforbundets Ola Skaalvik Elvevold er positiv, men tilbakeholden.

– Det er bra at de nærmer seg hverandre og snakker sammen. Men målene er alt for svake, og må skjerpes. Det blir ikke en ambisiøs avtale i Paris hvis andre land bruker dette som målestokk, sier Elvevold.

Miljøhelter utpekt av FN

Prisvinnerne i FNs miljøprograms pris «Champions of the Earth» ble annonsert i november. Årets politikkpris går til president Tommy Remengesau i Palau for hans politikk for å bevare biologisk mangfold, og Susilo Bambang Yudhoyono, tidligere president i Indonesia, for å bli den første presidenten fra et stort utviklingsland som påtok seg utslippsreduksjoner for klimagasser.

Prisen for forskning og utvikling går til den amerikanske forskeren Robert Watson, tidligere leder for FNs klimapanel. Æresprisen gikk til Mario Molina fra

Mexico for hans arbeid med ozonnedbrytende gasser, et arbeid han tidligere har mottatt Nobels kjemipris for. Æresprisen gikk også til Sylvia Earle, en havforsker som utvikler marine verneområder for å ta vare på mangfoldet.

Susilo Bambang Yudhoyono, nylig avgått president i Indonesia, er en av FNs «Champions of the Earth».

FOTO: MARCELLO CASAL JR/AGENCIA BRASIL

Hurtigruten gratulerer med 100-års jubileum. Norsk, urørt, sunn og bærekraftig natur er en av de viktigste ressursene for Hurtigruten. Turister fra hele verden kommer for å oppleve den. Naturvernforbundet har vært norsk natures forkjemper i 100 år og det er vi veldig takknemlige for. I 2010 arrangerte Hurtigruten sin første klimareise fra Island til Svalbard – da var vi heldige og hadde flere medlemmer fra Naturvernforbundet med på reisen. Gratulerer med dagen!

Jørn Henriksen
Hurtigruten

Klimapresset vokser

310 000 mennesker marsjerte for klimatiltak og utslippskutt i New York i september. FNs klimapanelers sluttrapport, som ble lagt fram i november, levner ingen tvil: Klimaendringene er her, de er menneskeskapte, og de er farlige. Men forhandlerne, som møttes i Bonn i oktober, gjorde fint lite.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

I desember neste år skal en ny, internasjonal klimaavtale vedtas i Paris. Denne skal gi føringer for hvordan alle land skal agere for å takle klimaproblemet. Utslipp-skutt, tilpasning til klimaendringer og finansiering av klimatiltak er blant temaene avtalen skal omhandle.

SKREMMENDE FUNN

Det faglige grunnlaget for avtalen kommer fra FNs klimapanel, et av verdens mest omfattende forskningssamarbeider. Mer enn 800 frivillige forskere har gått gjennom all klimaforskning som har kommet siden klimapanelets forrige rapport i 2007, og sammenstilt resultatene for å vise hva vi faktisk vet. Og funnene er skremmende: CO₂-nivået i atmosfæren er det høyeste på minst 800 000 år. Økningen i ekstremvær, temperatur og havnivå som vi ser, er menneskeskapt. Forskerne er så sikre som de kan få blitt. Hendelser som høstens flom på Vestlandet vil bli større, hyppigere og mer alvorlig.

KREVER HANDLING

Mer enn 310 000 mennesker marsjerte i New York på den globale aksjonsdagen for klima i september. De krever en ambisiøs, rettferdig og global klimaavtale. Aksjonen ble støttet av lokale markeringer i mer enn 150 land verden over, noe som gjorde dette til den største aksjonsdagen for klima noensinne. Flere aksjoner og markeringer ble holdt i Norge, blant annet ble folk oppfordret til å sette ned foten for klimaet på Youngstorget.

– Dette er den viktigste dagen til nå for klimabevegelsen. Verden rundt har folk sagt «nok er nok», vi krever seriøs handling nå, sa initiativtaker og Sofieprisvinner Bill McKibben i en kommentar til aksjonene.

310 000 mennesker deltok i Folkets klimamarsj i New York City i september. Det var også flere markeringer i Norge.

FOTO: ROBERT VAN WAARDEN/SURVIVAL MEDIA

Hendelser som flommen på Vestlandet i høst vil bli hyppigere og kraftigere i en oppvarmet verden, sier FNs klimapanel.

FOTO: TERJE NESTHUS/FLICKR.COM

TOPPMØTE MED SKJERPEDE MÅL

Aksjonene var timet med FNs generalsekretær Ban Ki-Moons toppmøte om klima, som ble holdt to dager senere i New York. Flere land benyttet sjansen til

å pynte på sine målsettinger når det gjelder klima, blant annet varslet Erna Solberg at Norge vil inngå skogpartnerskap med Peru og Liberia, og gi 33 millioner dollar til FNs klimafond. Likevel ble vi

kraftig slått av våre naboland: Danmarks mål er å bli kvitt all fossil energi innen 2050, mens Sverige skal bidra med 500 millioner dollar til klimafondet. Norge vil komme med sine klimamål for 2030 i første kvartal av 2015.

NORGE KJEMPET MOT EUROPEISK ENERGISPARING

EU har allerede forhandlet ferdig sine mål for 2030. De vil kutte sine utslipp med 40 prosent. Samtidig vil de sikre at 27 prosent av energien kommer fra fornybare kilder, og bruke 27 prosent mindre energi enn i dag. Norge kjemper lenge mot at EU skulle videreføre og skjerpe sitt mål om energisparing. Regjeringen vil heller at EU skal bruke norsk gass som erstatning for kull for å oppnå sine klimamål, og olje- og energiminister Tord Lien var i Brussel for å lobbe mot energisparingsmålet.

– De argumenterer mot at polske familier skal etterisolere husene sine, fordi de har sett tallene og frykter mer for norsk gasseksport enn for verdens klimaendringer, sa Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken i en kommentar til regjeringens gass-offensiv.

BÅNN I BONN, PRIMA KLIMA I LIMA?

Men tross skjerpede mål, faglige oppdateringer og store aksjoner går forhandlingene om en ny avtale trått. Diskusjonen på møtet i Bonn i oktober gikk mest på hvordan et mål om utslippskutt skal se ut, hva målene skal relateres til, og om målene også skal inkludere klimatilpasning, finansiering og andre aspekter relatert til klimaendringer. I tillegg virker det som om flere land motsetter seg mekanismer som skal kontrollere at utslippsmålene til sammen er sterke nok, og at landene oppfyller sine mål.

Møtet i Bonn førte ikke til noen avklaring på disse spørsmålene. Disse går dermed til toppmøtet i Lima i Peru i desember, som skal rydde veien for at en avtale skal kunne vedtas i Paris neste år.

– Når delegatene reiser fra Lima, bør et utkast til den nye klimaavtalen være klart. Og i de første månedene av 2015 må landene begynne å vise kortene – hvor mye utslipp de planlegger å kutte fra 2020, sier Ola Skaalvik Elvevold i Naturvernforbundet, som følger forhandlingene tett.

Hva sier egentlig FNs klimapanel?

Utslippene er de høyeste noensinne. Klimaendringer har allerede endret levekårene for livet på jorda, inkludert menneskene. Her er de 5622 sidene av FNs klimapanels femte hovedrapport, destillert ned til 19 korte punkter.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Klimaforsker Piers Forster fra Universitetet i Leeds er en av hovedforfatterne til FNs klimapanels femte hovedrapport. Han har oppsummert konklusjonene fra den nye hovedrapporten, som i sin helhet er på 5622 sider, i 19 punkter:

- Vår påvirkning på klimaet er bevist. Utslippene av drivhusgasser er de høyeste noensinne. Klimaendringer har hatt vidstrakt innvirkning på mennesker og natur.
- Oppvarmingen er udiskutabel, de observerte endringene er større enn noensinne. Atmosfære og hav er varmet opp, snø og is er redusert og havnivået har steget.
- Klimaendringene har påvirket natur og mennesker på alle kontinenter og i alle hav. Jorda er sensitiv til klimaendringer.
- Forandringer i ekstremvær skjer nå. Vi har forårsaket færre kalde dager, flere varme dager, flere dager med springflo og mer regn.
- Fortsatte utslipp gir muligheter for alvorlige, gripende og irreversible konsekvenser. For å minske risikoen trengs kraftige utslippskutt og tilpasning.
- Historisk akkumulerte CO₂-utslipp bestemmer den fremtidige oppvarmingen. Veien inn i fremtiden bestemmes av sosial og økonomisk utvikling og klimapolitikk.
- Uansett hva vi gjør vil temperaturen stige noe. Med stor sannsynlighet vil det bli flere hetebølger og kraftigere regn. Havet vil stige, og bli surere og varmere.
- Klimaendringene vil øke risikoen for mennesker og natur. Risikoen er størst for vanskeligstilte folk i alle land.
- Mange av påvirkningene av klimaendringer vil fortsette i århundrer, selv om utslippene stanses. Risikoen for irreversible endringer øker med oppvarmingen.
- Tilpasning og utslippskutt hjelper til med å styre risikoen. Utslippskutt reduserer risikoen og de langsiktige kostnadene. Kuttene bygger klimamotstandskraft.
- Det trengs kraftigere utslippskutt for å unngå alvorlige, omfattende og irreversible konsekvenser. Fordelene ved utslippskutt øker.
- Tilpasning kan hjelpe, men det er grenser. Umiddelbare tilpasningstiltak kan øke fremtidige valgmuligheter og beredskap.
- Vi kan sannsynligvis begrense oppvarmingen til 2 grader ved å kutte betydelig nå, og bevege ned mot nullutslipp i 2100. Utfordringen øker med utsettelse.
- Det finnes ikke enkelttiltak som er tilstrekkelige. Det trengs samarbeid på alle nivåer, integrert med andre samfunnsoppgaver.
- Tilpasning og utslippskutt hjelpes av effektive institusjoner, styring og investeringer som tar hensyn til adferds- og livsstilsvalg.
- Mulighetene for tilpasning, og deres potensial, varierer mellom regioner og sektorer. Noen har tilleggsfordeler, andre bivirkninger. Utfordringen øker med økt oppvarming.
- Utslippskutt blir gjort billigere av å integrere energisparing med avkarbonisering av energikjeden, og reduserte utslipp fra landmassene.
- All politikk som støtter teknologiutvikling, -spredning og -overføring, samt finansiering, kan hjelpe.
- Klimaendringer er en trussel mot bærekraftig utvikling, men gir også muligheter. Vi trenger tilpassede styringssystemer.

Vil slippe løs 1700 tonn C

Felleskjøpet har fått klarsignal til å ta ut torv fra myra på Jødahlsmåsan i Akershus. I myra ligger 283 000 tonn CO₂ lagret. – Regelverket er for dårlig og regjeringa må rydde opp, sier SABIMA-generalsekretær.

Tekst og foto: OLE GUNNAR ONSØIEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

– Jeg tror det er dårlig kjent hva som egentlig skjer i ei myr. Hvordan torv, år etter år, bygger seg opp noen millimeter, og den gamle torva presses ned og ligger luftfritt, sier generalsekretær i SABIMA, Christian Steel.

Prosessen binder opp karbon. Til Dagsavisen sier Arne Granlund ved Bioforsk at én kubikkmeter torv inneholder rundt 40 kilo karbon, som tilsvarer 147 kilo CO₂. Når myrene grøftes og vannet

forsvinner slik at en kan ta opp torven, frigjøres CO₂.

STORT UTTAK

Degernes Torvstrøfabrikk AS, et heleid datterselskap av Felleskjøpet-eide Grønt AS, planlegger å ta ut mellom 10 000 og 12 000 kubikkmeter torv per år fra Jødahlsmåsan på grensa mellom Ullensaker kommune og Nes kommune. Det tilsvarer opp mot 1700 tonn CO₂ i året.

Torv brukes i landbruket som ei tilsetting til jord, hvor den gir jorda bedre struktur og sørger for at vannet drene-

res i rett tempo. Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum, Norsk Ornitologisk Forening og flere lokale politiske partier har engasjert seg for å få uttaket stoppet.

INDUSTRIELL DRIFT

– Det har nok vært drift på myra her i minst hundre år. Men det har bestandig vært snakk om i liten skala og til lokalt forbruk, sier Kåre Homble.

Han er leder i Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum og er selv gårdbruker. På hans jorder brukes det ikke torv,

O₂ i året

– Tidligere har det vært drift i liten skala til lokalt forbruk, forklarer Kåre Homble, leder i Naturvernforbundet i Nannestad/Gjerdrum. Nå vil de spa opp hele Jødahlsmåsan, med naturødeleggelse og klimautslipp som resultat.

og han forteller at det ikke er noe problem. I jubileumboka for Ullensaker allmenning, som eier myra, står det at det har blitt drevet torvuttak der siden 1943. Konsesjonen har blitt overført til Degernes Torvstrøfabrikk av landbrukskontorene i kommunene, uten politisk behandling. I senere tid har Venstre og Miljøpartiet de Grønne engasjert seg i saken.

– Degernes Torvstrøfabrikk sier de bare har rustet opp de eksisterende anleggene, men grøftene er blitt flere meter dypere etter at de begynte sin virksomhet her, sier Homble. Han peker ned i grøfta og sier den før aldri var så dyp at en kunne se leirlaget under myra.

– Her ute i kantene er myrlaget omtrent en meter tykt, men midt på myra er det nok et par meter, sier han.

Både Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Norsk Ornitologisk Forening har sendt klager til Fylkesmannen i Oslo og Akershus på grunnlag av at industriell drift vil gå ut over rødlistede arter, samt frigjøre store mengder CO₂. Begge klage- ne har blitt avvist.

Kåre Homble

VERDIFULL NATURTYPE

Degernes Torvstrøfabrikk planlegger å ta ut all torven fra Jødahlsmåsan over en 30-årsperiode. Ifølge tall fra SABIMA vil det slippe fri over 283 000 tonn CO₂ – eller omtrent en tredjedel av det Mongstadprosjektet skulle rense i løpet av ett år.

– Det er ganske spesielt at et slikt tiltak godkjennes av kommunene, når utslipp i den størrelsesordenen diskuteres ganske heftig ellers, sier Christian Steel i SABIMA.

SABIMA jobber nå for å få regjeringa til å endre regelverket slik at det skal bli lettere å verne myr.

– Det må jo bli lovregulert. Regjeringa må rydde opp slik at en lignende skandale ikke skjer igjen, sier generalsekretæren.

Han mener at myras funksjon som CO₂-lager bare er en av grunnene til at den må vernes.

– Myra gir flere økosystemtjenester. Den fungerer som flomdemping, ved at den langsomt slipper ut vann. Hortulan, en av de mest sjeldne spurveartene i Norge, har tidligere vært på Jødahlsmåsan. Totalt er det 15 rødlista fuglearter på myra, sier Steel.

Han påpeker også at det ligger et naturreservat med sumpskog tett inn til Jødahlsmåsan. Den vil kunne tørke ut hvis myra grøftes.

–FINNES IKKE ALTERNATIVER

Roy Bonnégolt, direktør i Grønt AS, mener derimot det ikke er riktig.

– Det finnes ingen gode alternativer til torv til matproduksjon. Torva brukes til å dyrke nye planter som igjen binder CO₂, sier direktøren.

Han mener alternativet er å importere torv fra andre land.

– Den torva vi tar ut i Norge erstatter torv som kommer fra Baltikum eller Sverige. Vi er klare over at vi har et CO₂-utslipp på myra, men vi gjør det så skån- somt som mulig.

Grønt AS ser dog også etter alternati- ver til torv.

– Kokosmasse eller flis kan dyrkes og gir stabil og god kvalitet. Men kokos finnes i all hovedsak på Sri Lanka, så det får vi ikke helt til å gå opp miljømessig hel- ler, sier han.

Direktøren er også uenig i utregninge- ne til SABIMA.

– Vi er uenige med SABIMA når det gjelder deres utregningsmetode og jobber nå med Bioforsk for å finne en bedre måte å gjøre det på, avslutter Bonnégolt.

ULOVIG Å STOPPE

Plan- og bygningsloven regulerer våt- mark. I fylkesmannens svar på klagen står det at konsesjon må gis, med mindre det er en saklig grunn til å avslå.

– Det er ikke lovlig å stoppe torvutta- ket slik loven er nå. Plan- og bygnings- loven tar hensyn til miljø, men ikke klimabitene. Den teller ikke med antall kilo CO₂ fra torvmyren, sier Jens Frølich Holte (H), politisk rådgiver i Klima- og miljødepartementet.

– Det er relativt ny kunnskap at torv- myr er skadelig for klimaet. Det er noe vi må se på videre, forsetter rådgiveren.

I regjeringas forslag til statsbudsjett for 2015 vil departementet bevilge tre millioner til restaurering av myr i Norge. Til sammenligning ble det utbetalt 53 millioner kroner fra departementet til Indonesia i 2013 til vern av myr og regn- skog.

– Vi må bruke forskjellige mekanismer for å folk til å forstå verdien av natur- og klimahensyn. I Norge er det mer regel- verkstyrt, mens i Indonesia er det mer pengestyrt, sier Frølich Holte.

Han forteller at han etter ett år som politisk rådgiver tenker mer på myra når han går på tur i skogen.

– Flere bør vite om myra, det går nok mange hus forbi, avslutter Frølich Holte.

Plasten du ikke ser

Når du pusser tennene dine, er det en sjanse for at mikroskopiske plastkuler, som kan være så små som en tidel av et hårstrå, skylles ned i vasken og ut i kloakken.

Tekst: OLE GUNNAR ONSØIEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Vannrenseanleggene greier ikke å skille ut denne mikroplasten.

– Alle kjenner til at det er mye plastsøppel i havet, men så oppdaget forskere bittesmå plastbiter som kan være bare noen få mikrometer store. Per definisjon er alle plastbiter under fem millimeter mikroplast, forteller marinbiolog Per-Erik Schulze i Naturvernforbundet.

På begynnelsen av syttitallet begynte kosmetikkindustrien å bruke plasttypen polyetylen som et slags slipemiddel i produktene sine. Fordelen med mikroplasten fremfor sand og lignende som ble brukt før er at den går rett gjennom rørene, slik at det ikke samler seg i sluken.

Mikroplasten går også rett gjennom renseanleggene og ut i sjøen. I havet flyter de små partiklene rundt og blir spist av sjødyr. Mikroplasten finnes i dag i alt fra sjampo til renskremer og tannkrem.

– I tillegg til skureprodukter som gjerne har polyetylen i seg finnes det mer spesialiserte produkter som barberskum, som kan inneholde ti mikrometer små teflonkuler, forteller Schulze.

– Man vet at plast brytes sakte ned, og akkumuleres i naturen. Da bør man ikke pøse ut mikroplast, sier marinbiolog Per-Erik Schulze i Naturvernforbundet.

FOTO: ERIK BRENNNA

Ti mikrometer er omtrent like smått som en tiendedel av et hårstrås tykkelse.

I 2012 ble det produsert 288 millioner tonn med plast. Nesten 29 millioner tonn av dette vil havne i havet. Større plastprodukter som flasker, isopor og poser brytes

ned til mindre biter, og bidrar på den måten også til mer mikroplast i havet.

SJØDYR TAR OPP MIKROPLAST

Enkelte plasttyper kan bruke så mye som 500 år på å bli brutt ned. 20 prosent av plasten er tyngre enn vann og synker til bunnen, mens resten kan synke etter hvert på grunn av begroing av organisk materiale.

– Generelt sett vil flytende plast være mer tilgjengelig for organismer som lever og spiser i vannsøylen, som for eksempel fisk og fugl. Mange fuglearter spiser flytende objekter på havoverflaten, og tror det er for eksempel fiskeegg, forteller Inger Lise Nerland, doktorstipendiat ved Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA).

I begynnelsen av 2015 vil NIVA presentere en rapport til Miljødirektoratet om mikroplast i havet.

– Plast som synker kan være veldig skadelig for dyr som lever i tilknytning til havbunnen. I laboratoriestudier har man sett at dersom det er mikroplast i sedimentene kan for eksempel fjæremarken få i seg mikroplast på bekostning av nok næring, fortsetter hun.

Slik tester du tannkremen

Den internasjonale kampanjen *Beat the micro bead* har lansert en app som hjelper med å sjekke om produkter inneholder mikroplast. Forbrukere kan hjelpe med å oppdatere databasen, som driftes av Naturvernforbundet.

Tekst: OLE GUNNAR ONSØIEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Slik sjekker du kosmetikken din:

1) Last ned appen «Plastics!» fra App Store eller Google Play til din smarttelefon.

Les mer om den på nettsiden beatthemicrobead.org

2) Åpne appen og scann strekkodene til produktene du har, eller skal kjøpe. Appen vil gi grønt, gult eller rødt lys for produktet.

3) Dersom den ikke finner produktet, kan du via appen sende inn bilde av produktet. Produktet vil bli oppdatert i løpet av få dager.

Dersom produktet ikke finnes i appen, kan du selv sjekke om den inneholder mikroplast.

– Dersom det står polyetylen i inn-

holdsfortegnelsen på produktet, inneholder det mikroplast, forteller Per-Erik Schulze i Naturvernforbundet.

Han er den som moderer den norske databasen over mikroplast-produkter.

Når du har funnet et nytt produkt som ikke er registrert fra før, kan du velge å sende inn bilder av både forside og bakside med innholdsfortegnelse. Du kan også huke av for at produktet inneholder mikroplast, dersom du ser at det står polyetylen i innholdsfortegnelsen. På den måten bidrar du til å oppdatere listen over hvilke produkter i norske butikker som inneholder mikroplast.

Fjæremarken (*Arenicola marina*) er viktig for den marine næringskjeden siden mange andre organismer spiser den. I naturen er det funnet mikroplast i blant annet krepsdyr, østers, fisk, fugl og marine pattedyr, ifølge Nerland.

– Fra laboratoriestudier vet man at blåskjell tar opp mikroplast i fordøyelsessystemet, men det er debattert om det går videre inn i blåskjellet, altså om det tas opp over magesekken og inn i sirkulasjonssystemet. Mye kan tyde på at det gjør det. En studie fant mikroplast i blåskjellet hele 48 dager etter endt forsøk, forteller forskeren.

OLIVEN SOM ALTERNATIV

Selv om mange kosmetikkprodusenter nå har sluttet - eller har en plan om å slutte med - mikroplast i produktene sine, er det fortsatt mange produsenter som bruker mikroplasten.

Det Naturvernforbund-støttede prosjektet beathemicrobead.org forsøker å kartlegge produkter som inneholder mikroplast, slik at forbrukere aktivt kan unngå dem.

– Olivensteiner og en del mineralpartikler kan være gode alternativer til mikroplast, som enten synker til havbunnen eller brytes opp raskere, forteller Per-Erik Schulze.

Det finnes renseanlegg som kan filtrere ut mikroplast, men ifølge Schulze er det en dårlig løsning.

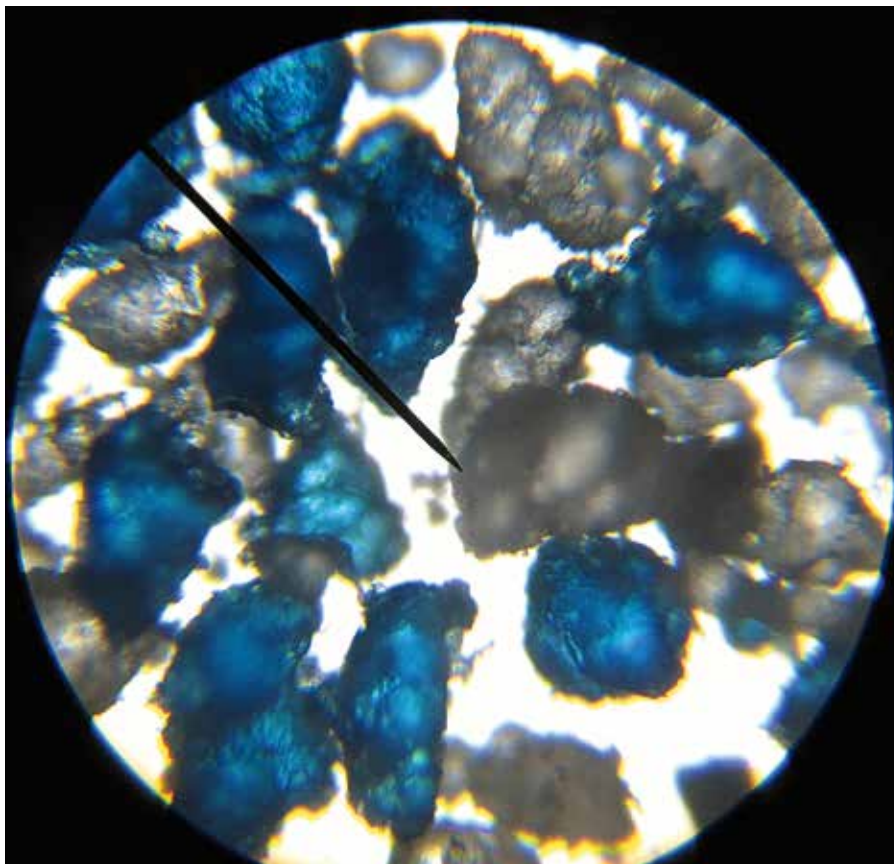
– Skal en oppgradere alle renseanlegg i Norge, vil det koste flere hundre milliarder. Da kan en heller betale forbrukerne tusenlapper for å velge mikroplast-frie alternativer, sier han.

SKADEOMFAGET ER UKJENT

– Nå skal man ikke få plaststøv på hjernen heller, men det er jo noe med at man vet at plast brytes sakte ned, og akkumuleres i naturen. Da bør en kanskje ikke pøse ut mikroplast, sier Schulze.

Nerland sier seg enig, og mener forbrukerartikler med mikroplast bør forbys.

– Små fibre fra vaskemaskiner etter vask av syntetisk materiale bør også hindres i å slippe ut i avløpet. Det er vanskelig å si hvor alvorlig mikroplast er i forhold til andre miljøgifter. Det beste svaret er vel at vi ikke vet helt enda, avslutter doktorgradsstipendiaten.

Alle plastbiter under fem millimeter i diameter regnes som mikroplast. Det er funnet mikroplastpartikler i blant annet krepsdyr, østers, fisk, fugl og marine pattedyr.
FOTO: BEAT THE MICROBEAD/FLICKR.COM

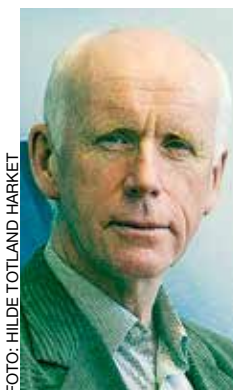

FOTO: HILDE TOTLAND HARKET

Gratulerer med 100 energirike år! Naturvernforbundet har helt fra starten vært en viktig stemme på flere av NVEs arbeidsområder. Fra hvert vårt ståsted arbeider vi begge for å finne en god balanse mellom å bevare og bruke naturressursene på en bærekraftig måte. Samarbeidet, og konfliktene, har endret seg gjennom disse hundre årene. I dag er det særlig behovet for klimavennlig fornybar energi veid opp mot natur- og landskapsvern som skaper debatt. NVE ser fram til fortsatt konstruktiv dialog med Naturvernforbundet!
Vennlig hilsen

Vassdrags- og energidirektør **Per Sanderud**

Nattog legges ned

Europas nattog holder på å forsvinne. Fra 2. november ble alle nattog fra København og sørover lagt ned. 14. desember forsvinner i tillegg nattogene fra Berlin, Hamburg og München til Paris. Alle nattog til og fra Amsterdam forkortes, så de nå stanser i Köln.

- En togtur gir mindre enn ti prosent av utslippene som en flytur gir på samme strekning. Nattogene forkorter reisetiden, og binder Europa sammen, skriver det svenske miljøforbundet Jordens Vänner i en kampanje for å redde togforbindelsene.

Det er nok ikke slik prosjektleder Silje Salomonsen skal rydde i Trondheim havn. Men fotomontasjonen fra Prosjekt Renere Fjord er uansett meget kreativ.

Rydder opp i havna

Miljødirektoratet har gitt grønt lys for opprydding i Trondheim havn. Arbeidene starter på nyåret, og omfatter mudring i Kanalen, Brattørbassenget og Nyhavna. Massene skal deponeres i sjøbunnsdeponi og strandkantdeponi i Nyhavna. Tillatelsen gjelder også tildekking av forurenset sjøbunn i Ilsvika.

Trillemarka er Norges største skogvernområde. Det blir ikke flere slike med regjeringens budsjettforslag, som kutter bevilgningene til skogvern med to tredeler.

FOTO: MARTIN BEKKELIND/FLICKR.COM

- Ikke et miljøbudsjett

Regjeringens forslag til statsbudsjett gjør det billigere å forurense, legger til rette for mer privatbilisme gjennom kraftig satsing på nye motorveier, gjør det mer lønnsomt å bygge ned naturen og kutter samtidig bevilgningene til naturvernarbeid, tordner Naturvernforbundet. De har levert et fullstendig endringsforslag.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet er svært misfornøyd med mange av grepene Regjeringen vil gjøre i statsbudsjettet for 2015. Det endelige resultatet av budsjettforhandlingene var ikke kjent da Natur & miljø gikk i trykken. Det var imidlertid Naturvernforbundets forslag til endringer. Og de var ikke små.

KUTTER I SKOGVERN

- Naturvernforbundet ønsker kraftig satsing på naturvern, klimautslippskutt i mange sektorer og redusert oljeavhengighet. Regjeringens budsjettforslag gjør det motsatte, og er ikke et miljøbudsjett, sier leder Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet.

Skogvern trekkes frem som et av hovedeksemplene. Før valget annonser-

te Erna Solberg i Natur & miljø at «vi må trappe opp skogvernet gjennom flere avtaler med skogeierne om frivillig vern». Likevel kuttes bevilgningene til skogvern til en tredel av nivået i 2014.

- Det er helt uforståelig at regjeringen foreslår å kutte bevilgningene drastisk. Naturvernforbundet ber om at det settes av en skogvernmilliard på budsjettet for 2015. I dag er bare 2,7 prosent av den produktive skogen verna, mens forskerne mener vi trenger å verne minst 10 prosent, sier Haltbrekken.

GRØNN SKATT

De ønsker også en vridning av skatte- og avgiftssystemet i grønn retning. Økt veibruksavgift på drivstoff, økt avgift på elektrisk kraft, økt grunnavgift på mineralolje, økt CO₂-avgift, seteavgift på fly og bortfall av taxfree-ordningen skal finansiere skogvern, gang- og sykkelveier, bymiljøavtaler,

Naturvernforbundet ønsker økt veibruksavgift på drivstoff og økt CO₂-avgift. Kollektivtrafikk og jernbane skal imidlertid støttes mer.

FOTO: KNUOT OPEIDE, STATENS VEGVESEN

økt vedlikehold på jernbanen, økt miljøovervåking, styrking av Enova, arbeid med vannforskriften, nye verneplaner og nasjonalparker og mange flere miljøtiltak. I tillegg vil forbundet fjerne Regjeringens foreslåtte økning på åtte milliarder kroner til SDØE, statens direkte engasjement i petroleumsvirksomheten.

ØKTE INNTEKTER, REDUSERTE UTGIFTER

Naturvernforbundets helhetlige budsjettinnspill gir 20,1 milliarder kroner i økte inntekter, 9,5 milliarder kroner i reduserte utgifter og 3,3 milliarder kroner i økte utgifter.

– Vi kan dermed ikke beskyldes for å fremme forslag uten økonomisk inndekning. Vi øker overskuddet, som Stortinget kan bruke på andre gode formål eller sette av til framtidige generasjoner, sier Haltbrekken.

FORHANDLINGER AVGJØR

Resultatet av budsjettforhandlingene mellom Regjeringen på den ene siden og de foretrukne budsjettpartnerne Kristelig Folkeparti og Venstre på den andre, vil avgjøre hvor mange av sine krav Naturvernforbundet kan få gjennom. Venstre foreslår en rekke økte miljøavgifter som direkte kolliderer med Frps avgiftspolitik, men

som ligger nær Naturvernforbundets krav.

– Venstre ønsker en ambisiøs miljøpolitikk med mål om å sikre livsgrunnlaget for kommende generasjoner og skape likeverdige muligheter for alle. Det er et grunnleggende liberalt verdisyn å skape et økologisk likt utgangspunkt for alle generasjoner og i alle land, sier partiets finanspolitiske talsperson Terje Breivik.

FOTO: HILDE TOTLAND HARKET

RENAS gratulerer Norges Naturvernforbund med 100-årsjubileet. Naturvernforbundet er en sprek og kunnskapsrik 100-åring som kan se tilbake på mange viktige seire i kampen for naturen. Forbundet er en viktig samarbeidspartner for RENAS i arbeidet med å øke kunnskapen om konsekvensene for miljøet ved feil håndtering av kasserte elektriske og elektroniske produkter og om returordningen. Vi ser fram til et fortsatt godt samarbeid i årene som kommer!

Gunnar Murvold
Administrerende direktør

I korthet

Advarer kvotemarked

Den britiske organisasjonen Sandbag mener EUs kvotehandelssystem gir fordeler til bedrifter de kaller «Carbon Fatcats». Ti bedrifter har hånd om en femdel av alle overskuddskvotene, som presser prisene i kvotemarkedet ned og gjør at incentivene for å kutte utslippene minsker. Organisasjonen anbefaler å stramme inn tildelingene av kvoter umiddelbart, eller skrote hele kvotesystemet og gjøre noe som faktisk får utslippene ned isteden.

– De fleste sektorene innen prosessindustri får ingen kostnader med kvotesystemet frem til 2020, og har blitt subsidiert med kvoter til en verdi av 4,3 milliarder euro i perioden. Dette er ikke en kostnadseffektiv vei til en lavutslippøkonomi, sier Damien Morris, forfatter av Sandbags rapport.

En halv meter klimautredninger

Siden 1990 har forskjellige regjeringer laget klimautredninger som tar en halv meter i bokhylla, ifølge ABC Nyheter. Likevel har utslippene økt med rundt 5 prosent i denne perioden.

– Norsk klimapolitikk innebærer at vi utreder oss i hjel. Rapportene har blitt tykkere i takt med at utslippene har blitt større. Hadde vi brukt en brøkdel av arbeidsmengden vi har brukt på å utrede, på faktisk å kutte utslipp, hadde vi ligget bedre an, sier Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet, til nyhetsnettstedet.

Vurderer å be om statlig hjelp:

Svalbard-kull-selskap i krise

Norge selger kull til de samme kraftverkene i Europa som vi ønsker å legge ned. Lave kullpriser og høye kostnader gjør imidlertid driften ulønnsom. Nå vurderer kullskapet Store Norske Spitsbergen Kulkompani (SNSK) å be om statlig hjelp. Naturvernforbundet vil legge ned kulldriften.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

I fjor åpnet SNSKs nye gruve i Lunckefjell på Svalbard. Denne ble planlagt i 2005, og i 2008 besluttet selskapet å starte utvinning. Da vaket kullprisen rundt 100 dollar per tonn. I månedene etter beslutningen økte kullprisen opp mot rekordartede 150 dollar per tonn. Dette gjorde SNSK til en pengemaskin, og i 2008 gikk selskapet med milliardoverskudd. Men finanskrise, skifergass, oljesand, klimabevissthet og andre faktorer har gjort kål på SNSKs lønnsomhet. For 2014 ligger snittkullprisen på rundt 66 dollar, og de siste månedene har prisen falt ytterligere.

– Prisen har vært på vei nedover, og det har nå akselerert i forbindelse med fall i olje- og råstoffpriser, sier Annette Malm Justad, styreleder i SNSK, til Svalbardposten.

DIALOG MED STATEN, ANSATTE OG BANKER

Styret i SNSK vedtok i oktober denne formuleringen: «Styret vil gå i dialog med Store Norskes eier, de ansatte og selskapets bankforbindelse for å sikre videre drift i 2015 og framover». Staten eier 99,9 prosent av bedriften, en post verdsatt til nær 1,5 milliarder kroner. De kuttet de direkte overføringene til selskapet i 2001.

– Subsidier til fossilt brensel er det motsatte av en pris på utslipp av CO₂. Tall fra Det internasjonale pengefondet viser at vi ved å fjerne slike subsidier kan redusere verdens utslipp med inntil 13

Næringsminister Monica Mæland var på befering i den nyåpnede Lunckefjell-gruva i september. Den er forventet å gi mellom 1,5 og 2 millioner tonn kull per år frem til 2019. FOTO: TROND VIKEN, NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

prosent, sa klima- og miljøminister Tine Sundtoft i sommer.

VIL STATEN HJELPE SNSK?

Natur & miljø har spurt både Klima- og miljødepartementet, Olje- og energidepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet om Sundtofts utsagn betyr at det er uaktuelt å gi støtte til SNSK. Trond Viken, kommunikasjonsdirektør i Nærings- og fiskeridepartementet, svarer:

– Som eier i Store Norske forholder staten seg til selskapets styre og ledelse. Det er styret og ledelsen som er ansvarlig for driften, det gjelder også vurdering av nødvendige tiltak i tider med lav kullpris. Dersom styret legger fram forslag til tiltak som krever eiers medvirkning vil staten på vanlig måte ta stilling til dette.

Kulldriften på Svalbard sikrer også strøm til befolkningen. Longyear energiverk er en av de to kullkraftverkene på øygruppen, det andre ligger i Barentsburg. 2,1 millioner tonn kull ble utvunnet på Svalbard i 2013, av disse brukte dette kraftverket rundt 25 000 tonn. Resten går til eksport.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

MOT SUBSIDIER INTERNASJONALT

Regjeringen har lovt å jobbe internasjonalt mot subsidier til fossil energi, men det gjenstår å se hva de gjør om de fallende kullprisene truer SNSKs eksistens. SNSK eier store eiendommer, driver skoler, har bygd dypvannskai og støtter opp om lokalt kulturliv. I tillegg ses deres virksomhet på som en sikring av norsk suverenitet over øygruppen. Disse hensynene kan være argumenter for å gi et kriserammet SNSK støtte. Men finansiell støtte til kulldrift vil være en rød klut for

øynene på miljøbevegelsen.

– Vi kan ikke leve av å pushe kull på verden, når vi argumenterer så sterkt mot å bruke kull i Europa som det Regjeringen gjør. Det er så ulogisk som det kan få blitt. Norge bør avvikle kulldriften på Svalbard, sier Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet.

Kullet fra Svalbard selges i stor grad til energiproduksjon i EU. De brennes i akkurat de samme kullkraftverkene som vi ønsker å redusere utslippene fra ved hjelp av norsk gass.

Stanser ikke artstapet

Samtidig som FN-toppmøtet for biologisk mangfold finner sted i Pyeongchang i Sør-Korea, hugges 78 hektar med verna skog på Gariwang-fjellet like ved.

Tekst: OLE GUNNAR ONSØIEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Over 3000 mennesker fra 140 forskjellige land var samlet på toppmøtet i Pyeongchang i Sør-Korea, byen som skal arrangere vinter-OL i 2018,

I åpningstalen til høynivå-delen av møtet, som var de siste dagene av toppmøtet, minnet Sør-Koreas statsminister, Hongwon Chung delegatene om viktigheten av å ta klare og effektive valg for å stoppe tilbakegangen av biomangfold. Tilstede var også statssekretær i Klima- og miljødepartementet, Lars Andreas Lunde (H).

– Vi har nok fortsatt et stykke igjen til å nå målene vi har satt oss i Norge. Til neste år vil regjeringen legge fram en handlingsplan for å stanse utryddelse av arter i Norge, sa statssekretæren til NRK noen dager etter høynivå-møtet.

Den norske delegasjonen til FN-toppmøtet ble ledet av Tone Solhaug fra Klima- og miljødepartementet, og besto også av folk fra Utenriksdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Norad, Miljødirektoratet og Naturvernforbundet.

HUGGER VERNA SKOG

Mens toppmøtet pågår i Pyeongchang gjøres byen klar til vinter-OL. Den eksisterende alpinbakken mangler 50 høydemeter for å være god nok for IOC.

– I stedet for å gjøre et unntak skal det bygges et helt nytt anlegg på Gariwang-fjellet, forteller Jorunn Vallestad. Hun representerte Naturvernforbundet på FN-toppmøtet, og har sammen med representanter fra andre miljøvernorganisasjoner tatt turen til området hvor det nye anlegget skal stå klart i 2018.

– Dette er et av få fjellområder som overlevde raseringen under Koreakrigen. Skogen har stått urørt i over 500 år. Området har Sør-Koreas sterkeste verneform, men regjeringa har løst det ved å vedta en ny lov som tillater inngrep i forbindelse med OL, forteller Vallestad.

Under toppmøtet i Konvensjonen for biologisk mangfold protesterte aksjonister mot utbyggingen av alpinbakke på Gariwang-fjellet i Sør-Korea. Skogen her har stått urørt i over 500 år.

FOTO: NATURVERNFORBUNDET

Fakta:

Konvensjonen for biologisk mangfold

- Konvensjonen for biologisk mangfold ble vedtatt på FNs miljø- og utviklingskonferanse i Rio de Janeiro i juni 1992. Den har tre hovedmål: Bevaring av biologisk mangfold, bærekraftig bruk av biologiske ressurser og rettferdig fordeling av genetiske ressurser.
- 193 land og EU har signert avtalen. Landene har forpliktet seg til å lage nasjonale strategier for å bevare det biologiske mangfoldet, med særlig fokus på å opprette verneområder, bekjempe fremmede arter, bevare truede arter og fremme internasjonalt samarbeid om biomangfold.

1 AV 20 MÅL

På toppmøtet gjennomgikk man målene som konvensjonen vedtok i 2010.

– Vi er ganske langt unna å nå de målene. Vi er bare i rute til å nå ett av målene før 2020. De andre krever mer innsats, og er i noen tilfeller gått i motsatt

retning. Det kreves kraftig innsats om vi skal nå Aichi-målene innen 2020, konstaterer Vallestad.

Forhandlingene på møtet ble delt opp i to arbeidsgrupper, med forskjellige områder. Vallestad jobbet mest med finansiering av miljøtiltak og syntetisk biologi.

– Når liv skapes fra døde celler, kan det være skummelt å slippe det ut i naturen. Så en del av det vi jobbet med er å få på plass et regelverk rundt dette, da det er ganske uregulert i dag, forteller hun.

I Klima- og miljødepartementets forslag til budsjett for 2015 foreslår Regjeringen å gi tre milliarder kroner til å ta vare på tropisk regnskog. På toppmøtet ble partene enige om å doble finansieringshjelpen til utviklingsland.

– Samtidig kom det klart fram at de viktigste tiltakene må skje nasjonalt, og derfor må alle land jobbe for å redusere gapet mellom finansiering og hvor mye som kreves for å nå Aichi-målene. Der har den norske regjeringen en lang vei å gå. På toppmøtet kan det virke som om vi beveger oss med museskritt, når 130 land skal bli enige om flytting av et komma i en rapport. Men det går i det minste framover, avslutter Vallestad.

Miljøorganisasjonen NABU målte ekstreme partikkelverdier i lufta i Bergen havn.

Cruiseskip går ofte på tungolje, noe som gir store sotutslipp.

Skadelige partikler fra skip

Da den tyske miljøorganisasjonen NABU målte partikkelutslippet ved hurtigruteterminalen i Bergen, fikk de en overraskelse. Verdiene var de høyeste de noensinne har målt.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

– Resultatene for luftforurensingen i Bergen er virkelig slående. Selv i Berlin og andre europeiske storbyer har vi aldri målt så høye konsentrasjoner av forurensende partikler som her i Bergen, sier Dietmar Oeliger fra NABU til Bergens Tidende.

EKSTREM PARTIKKELFORURENSNING

Som en del av prosjektet «Soot-free for the Climate» (Sotfritt for klima) har den tyske miljøorganisasjonen NABU gjort målinger av partikkelforurensning fra skip. Og Bergen innehar rekorden. Da de målte på hurtigruteterminalen mens hurtigruten «Vesterålen» lå til kai, målte de 466 000 partikler per kubikkcentimeter luft. Dette er svestøv med diameter fra 0,1 til 7 mikrometer. Ifølge Oeliger ligger grensen for god luftkvalitet på 5000 partikler per kubikkcentimeter. I andre områder i Bergen sentrum, der organisasjonen målte for å få referansetall, var partikkelkonsentrasjonen på mellom 1500 og 2000 partikler per kubikkcentimeter luft. Det er derfor sannsynlig, ifølge

NABU, at partiklene kommer fra Hurtigruten og andre skip.

KAN GI SYKDOMMER

Partikkelforurensningen er svært helse-skadelig. Danske undersøkelser tyder på at forurensning fra skip kan være ansvarlig for rundt 50 000 dødsfall i Europa hvert år. De kan være en faktor når det gjelder allergi, demens og hjerteproblemer.

– Om all denne forurensningen i Bergen hadde stammet fra fabrikker, ville innbyggerne ikke ha funnet seg i det. Hvorfor skal man da godta at skip som ligger til havn skal bidra med minst like mye forurensning som fabrikker ville gjort? spør Oeliger i Bergens Tidende.

CRUISE-TETT I GEIRANGER

Cruisetrafikken overvåkes spesielt av NABU og de andre organisasjonene i prosjektet Sotfritt for klima. Geiranger er en av havnene i Norge med hyppigst cruisetrafikk, og på den travleste dagen i sommer var hele seks båter inntil den lille bygda i Stranda kommune på Sunnmøre. Allerede i 2006 ble det rapportert at Geiranger var «forurenset som en storby». Dette har gitt liv til prosjektet Grøn Fjord

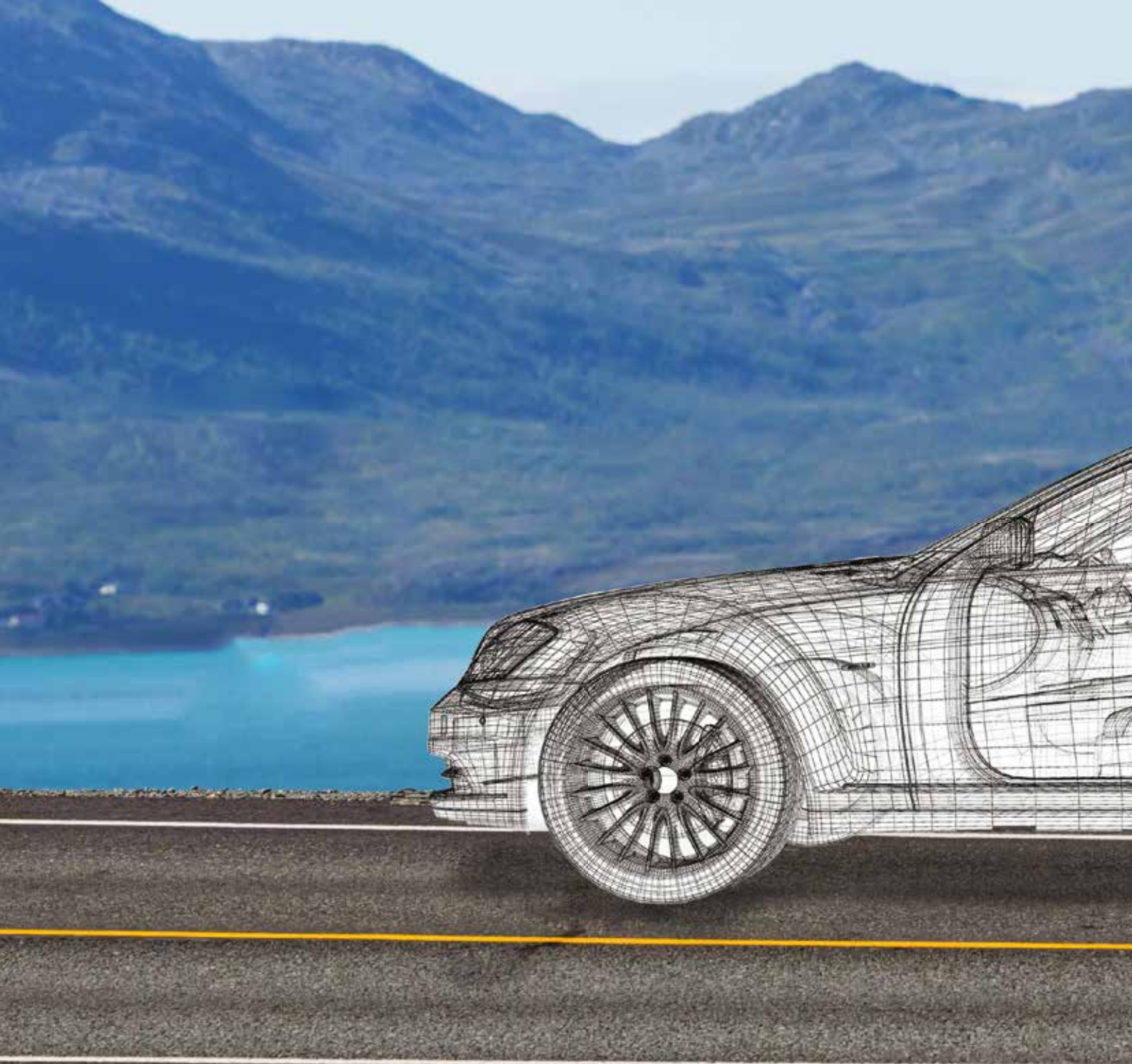
2020, som ledes av Katrin Blomvik.

– For oss gjelder det å finne de gode løsningene som både ivaretar verdiskapningen og reduserer eller aller helst eliminerer forurensningen. Cruiseskipene seiler langs hele norskekysten, noe som gjør dette til en nasjonal og internasjonal sak mer enn en lokal sak, sier Blomvik.

INGEN ETTERSPORSEL ETTER LANDSTRØM

Mange cruiseskip er store som en liten by, med alle fasiliteter. Energiforbruket er enormt, og dekkes av tungolje. Dette gir store utslipp av partikler, aske, tungmetaller og svovel. Strømtilførsel fra land mens skipet ligger til kai fremholdes som en mulig løsning på de lokale luftforurensningsproblemene. Oslo har et slikt anlegg ved Filipstadkaia, der Color Lines Kiel-ferger legger til. Planene om å tilby landstrøm på cruisehavna har møtt problemer, siden svært få cruiseskip er utrustet for å kunne motta strøm fra land.

– Foreløpig er det ingen etterspørsel. Vi ser på hvilke andre tiltak som vi kan bidra til bedre miljø i havnen, sier Siw Hauge, direktør for marked, kommunikasjon og miljø ved Oslo Havn til Teknisk Ukeblad.

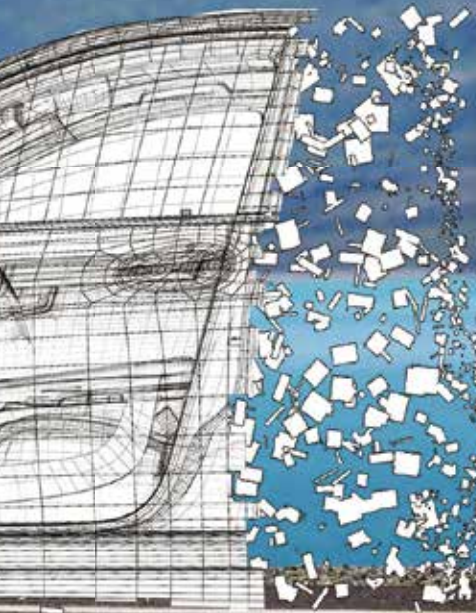
Det nærmeste du kommer tungmetaller i dagens biler, er blyanten som blir brukt på tegnebordet

Stadig mer avansert elektronikk i biler fører til stadig mer omfattende bruk av kretskort. Til tross for det, har bruken av tungmetaller i biler blitt radikalt redusert i perioden år 2000 til år 2008. Komponenter, som tidligere inneholdt høye verdier av tungmetaller som bly, krom og kadmium, er i dag en saga blott i bilindustrien.

Cirka 85 % av bilene som vrakes i 2014 vil ha en alder på mellom 11 og 25 år. Det betyr at debilenes somerfarligst for miljøet forsvinner fra trafikken og naturen. Reduksjonen i bruk av tungmetaller til er ikke til å kimse av. Bruken av bly er praktisk talt eliminert med en reduksjon på hele 99,7 %. For Krom VI er tallet imponerende

99,99 % reduksjon, mens det tilsvarende for kadmium er hele 96 %. Et eksempel: De nyere bilene produsert etter 2008 har ca. 4 kilo «rene» kretskort i snitt, mens de eldre bilene produsert før år 2000 har cirka 1 kilo «skitne» kretskort i snitt. Det betyr at vi for én gangs skyld opplever et problem som med tiden løser seg selv.

Økt vrakpant har gitt gitt voldsom økning i innlevering av vrakede biler. Fra 1. januar år 2013 økte vrakpanten til kr 2.500,-, som i revidert statsbudsjett ble oppjustert til kr 3.000,- fra 1. juli 2013. Det ble totalt innlevert 156.591 bilvrak i år 2013 mot 121.609 i år 2012. Det innebærer en økning på nesten 29 % år over år. Det er derfor hevet over enhver

Bruken av **tungmetaller** i biler har blitt radikalt **reduisert**. Tidligere inneholdt mange komponenter i bilene høye verdier av **tungmetaller** som bly, krom og kadmium. Dette er i dag en saga blott i bilindustrien. Biler produsert mellom år 2000 og 2008 har gjennomgått en **utfasing** når det gjelder **tungmetaller**. Det betyr at vi for én gangs skyld opplever et problem som med tiden løser seg selv.

tvil at vrakpanten er et svært effektivt virkemiddel for å få gamle, forurensende og usikre biler ut av trafikken og naturen. Vi anbefaler en ytterligere økning i vrakpanten, til minst kr 5.000,- for å forsere denne utviklingen.

Unngå særnorske regler Autoretur med samarbeidspartnere er svært opptatt av at det ikke innføres særnorske regler for gjenvinning av vrakede kjøretøyer. Tunge aktører i Europa leder den teknologiske utviklingen innen dette feltet og legger premisser for både teknikk og metodikk. Gjenvinning er en internasjonal virksomhet.

Autoretur har siden år 2007 hatt ansvaret for innsamling og gjenvinning av kasserte kjøretøyer. Autoretur drives på non-profit-basis for at ikke kommersielle og økonomiske hensyn kommer i veien for målet om innsamling og gjenvinning av utrangerte biler, til bransjens og miljøets beste.

autoretur

Siste stopp - Ny start.

Anne-Line Thingnes Førsund er profilert fjordforkjemper i Friends of the Earths bokprosjekt *Keepers*.

Naturvokterne

To norske «naturvoktere» portretteres av fotograf Luka Tomac i bok- og utstillingsprosjektet *Keepers*. Anne-Line Thingnes Førsund og Silje Lundberg er begge aktive i Naturvernforbundet, og kjemper mot henholdsvis gruveavfallsdumping i Førdefjorden og oljeutvinning utenfor Lofoten.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no
Foto: LUKA TOMAC

Nå har de to, sammen med 20 andre europeiske natur- og miljøvernere, blitt del av boken og utstillingen *Keepers*. Naturvernforbundets internasjonale nettverk, Friends of the Earth, er utgiver av boken, som forsøker å vise hva de som kjemper for natur og miljø har til felles, over landegrensene og hav. «Ikke-bærekraftig utvikling og gruveindustriens rush sveiper over kontinentet, og naturen og lokalsamfunnene er de første som taper på denne utviklingen», heter det i bokens presseskriv.

– Den forfeilede logikken med ubegrenset vekst på en begrenset planet har herjet med naturen, noe som har ført til lokalsamfunn og urfolk inn i en prekær situasjon, sier direktør Magda Stoczkiewicz i Friends of the Earth.

Anne-Line Thingnes Førsund, og hennes sak med bevaring av Førdefjorden, er valgt ut til å pryde bokens første side.

– Boka gir oss et internasjonalt fokus. Kampen for Førdefjorden fronter Europas miljøkamper. Det sier mye om hvor sterkt fjordene står internasjonalt. De er verdenskjente, og det beste salgsargumentet som finnes for norsk sjømat. Derfor må de ikke ødelegges. I Førdefjorden skal det dumpes minst seks millioner tonn masse i året i 50 år, blandet med kjemikalier og tungmetaller, rett ut i en nasjonal laksefjord. Det er så stor samfunnsnytte i å bevare disse fjordene at vi kommer til å kjempe til siste krabbe er død, sier Førsund.

«Det er så stor samfunnsnytte i å bevare disse fjordene at vi kommer til å kjempe til siste krabbe er død», sier Anne-Line Thingnes Førsumd.

Natur og Ungdoms tidligere leder Silje Lundberg har snakket for store forsamlinger mot oljeutvinning utenfor Lofoten.

Silje Lundberg foran kampanjeveggen, som dokumenterer den store innsatsen mot oljeboring.

**Torgeir Strandhagen:
KJØSTERUDJUBEL**

Her er en gjeng på tur i Kjøsterudjuvet, en 1,3 kilometer lang kløft med 250 meter stigning, som ligger vest for Drammen. Gleden ved å komme opp er påtakelig. Bildet gir god romfølelse, og gir i hvert fall juryen lyst til å dra på tur.

David Wrangborg:
HØSTVY

En praktfull høstutsikt fra Lindholmhøgda over Adventdalen på Svalbard. Bildet fanger godt dybden, suget i magen ved å stå der og gleden ved majestetisk natur.

FOTOKONKURRANSEN
TEMA: NATURGLEDE-HØST

Jubileumsfotokonkurransen til Naturvernforbundet og Norsk selskap for fotografi (NSFF) har sin siste runde. Med nesten 150 innsendte bidrag har juryen hatt vanskelige valg, og det var mange flotte motiver og løsninger blant de innsendte bildene. De tre vinnerne denne gangen får hvert sitt etui til nettbrett eller PC fra Moods of Norway.

Er du nysgjerrig på hvem som vant den gjeveste prisen, hovedpremien i jubileumsfotokonkurransen? Den finner du på neste side.

Pernille Nygård:
EN LITEN SPIRE BLANT FALNE LØV

Tenk deg å være så liten, og oppleve naturens underer for første gang! Fallende løv kan være det mest fascinerende i verden. Et nydelig øyeblikk med et nydelig barn, stor høststemning og et teknisk godt foto.

Bli med i foto-
konkurransen!
Neste tema:
På fuglebrettet

Jubileumsfotokonkurransen er over, og i neste nummer gjenopptas Natur & miljøes ordinære fotokonkurransen.

Alle premierte får et gavekort fra Naturvernforbundets butikk på 200 kroner.

Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

SLIK KAN DU DELTA:

Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvernforbundet.no.

Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 mb kan det være at den ikke kommer frem.

Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.

Skriv «fotokonkurransen» i emnefeltet.

Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.

Bildet/bildene må være oss i hende innen 23. januar 2015.

Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder sendt på e-post.

HOVEDVINNER:

Atle Helland
FULL FRES

Dette bildet ble en delvinner i vår første delkonkurranse, «Naturglede-vinter», presentert i Natur & miljø 2-2014. Det oser ren naturglede, og viser stor glød både hos hunder og skiløper. Lys, utsnitt og balanse er ypperlig, og man føler den kalde, blå vinterstemningen i bakgrunnen. Vi gratulerer Atle Helland med hovedpremien i Naturvernforbundet og Norsk selskap for fotografis jubileumsfotokonkurranse!

Vinneren får en pokal fra NSFF, weekendtur for 2 personer til høyfjellshotellet Finse 1222 og gavekort på 1000,- fra NSB. I tillegg vil det bli del av en utstilling produsert av Japan Photo, der alle vinnerbildene fra delkonkurransene vil bli presentert.

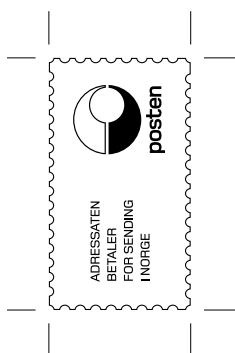

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nof.no

En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologutvikling

Bank fra A til Å

Naturvernforbundet
Svarsending 0362
0090 Oslo

GODT FOR LEDDENE!

Vondt i leddene?

Prøv Brenneslejuice, merk forskjellen. Enten det er den utrenskende og lett vanddrivende effekten eller den gode effekten på leddene. Brenneslejuice i flytende form, økologisk dyrket med optimalt innhold av naturlig forekommende aktive stoffer som mineralstoffer og sporelementer. Brenneslejuice er godt for leddene og aktiviserer stoffskiftet samtidig. Juicen kan også bidra til vekt-reduksjon, effektiviserer nyre og blærefunksjonene og renser kroppen for avfallsstoffer.

Prøv 1-2
spiseskjeer
brenneslejuice
daglig i noen uker
- og opplev
forskjellen!

Økologiske plantesafter
fra Salus får du kjøpt i
helsekostbutikker over
hele landet, eller på
naturimport.no

Se våre
facebook sider

OBSE! Uten
konserverings-
midler!

Ole Deviks vei 18, 0666 Oslo • Tlf. 23 37 37 40 • Faks 23 37 37 59
E-mail: post@naturimport.no • www.naturimport.no

VIKEN
SKOG

Riv av, brett og siff sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Krafttak for klimajobber

Omstillingen av norsk økonomi må begynne nå, mener miljøbevegelsen, kirken og deler av fagbevegelsen. De krever satsing på klimajobber og brems i oljeutvinningen.

Audun Randen Johnsen oppfordrer alle til å skrive under for satsing på miljøvennlige arbeidsplasser.

Tekst og foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

For å oppnå dette målet skal organisasjonene samle inn 100 000 underskrifter, som skal overrekkes myndighetene under konferansen «Broen til fremtiden» i mars.

KIRKE, FAGBEVEGELSE OG MILJØBEVEGELSE

– Dette er en allianse som ligner den vi hadde i kampen mot gasskraftverkene på 1990-tallet. Da gikk også deler av kirken og fagbevegelsen ut og støttet miljøbevegelsens kamp for å stanse store klimagassutslipp. Denne gangen vil vi bygge det fremtidige samfunnet, det som ikke er avhengig av fossile energikilder og klimagassutslipp, sier Audun Randen Johnsen, som er ansvarlig for kampanjen fra Naturvernforbundets side.

Broen til fremtiden

Organisasjonene bak initiativet er Fagforbundet, Norsk Tjenestemannslag, LO i Oslo, Naturvernforbundet, Framtiden i våre hender, Greenpeace, Kirkelig nettverk for skaperverk og bærekraft, Concerned Scientists Norway, Parat, Natur og Ungdom, Besteforeldrenes klimaaksjon og Klimavalgalliansen.

– Vi ønsker å vise at mange mener man må bremse oljeutvinningen, og legge til rette for fremtidens arbeidsplasser. En videre satsing på olje og gass er ikke bærekraftig, hverken med hensyn til klima, arbeidsliv eller økonomi, sier Johnson.

FOSSIL NORDKLODE

Regjeringen la nylig frem sin rapport

«Nordkloden: Verdiskaping og ressurser. Klimaendringer og kunnskap». Denne har blitt kraftig kritisert av miljøbevegelsen for å dreie hele diskusjonen om fremtiden i arktiske strøk om olje, gass og mineralutvinning, og å ikke bry seg med det de mener er fremtidens næringer: fornybar energi, fiske, turisme og naturbaserte næringer.

– Rapporten er et eksempel på at Regjeringen henger igjen i det fossile. Vi behøver nye satsinger som dreier norsk verdiskaping bort fra fossile næringer, og inn i grønne. Da må vi legge til rette for at de kloke hodene som i dag arbeider med olje og gass fortsatt skal ha jobb. Vi trenger nye arbeidsplasser i bærekraftige næringer, og vi trenger å gjøre eksisterende arbeidsplasser grønnere, sier Johnson.

Mer informasjon om konferansen og kampanjen, og mulighet til å undertegne, finnes på www.broentilframtiden.no.

Gjermund Andersen:
**De siste eventyrskogene-en
 veiviser til Oslomarka**
 Cappelen Damm forlag

Eventyrlig bok

Dette er en bok som både gir leseren en reise i sted og sinn ved at den tar oss med på reiser til de siste områdene med gammelskog i Oslomarka, og for at den setter ord på de sinnsstemninger opplevelser i eldre og variert skog gir.

Tekst: REIN MIDTENG
 redaksjonen@naturvernforbundet.no

Boka beskriver med tekst, bilder og kart de siste eventyrskogene i Oslomarka, skoger hvor man kan oppleve de samme eventyrlige stemninger som Kittelsen og Fønhus skildret så treffende.

OPPLEVELSEN AV URØRT NATUR

Gjermund Andersen har skrevet en 224 siders bok fullspekket av vakre naturbilder tatt av landets beste naturfotografer fra eventyrskogene som beskrives. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har utført et imponerende arbeid gjennom å kartlegge de siste gamle skogene som finnes i Oslomarka. Disse er presentert på et spesialtrykt kart i 1:50 000 hvor eventyrskogene vises, i tillegg til vanlig kartinformasjon. Boka beskriver områder i alle deler av Marka, både områder nær større befolkningskonsentrasjoner, og de du helst når på en helgetur. Vern av gammelskog har inntil Markaloven ble vedtatt, utelukkende vært mulig basert på biologiske kriterier. Dette på tross av at selve opplevelsen av uberørt natur er en viktig årsak til at man søker seg til gammelskogen. Dette paradokset ledet fram til NOAs arbeid med å systematisk beskrive verdiene disse skogene har for den allmenne turgåer. Resultatet av arbeidet er nedfelt i denne boka.

TURGUIDE MED BRED APPELL

Denne er helt annerledes enn alle de andre bøkene om Oslomarka. Den setter systematisk ord på det man føler og opplever når man går turer i eldre skog. Videre er det uvanlig at boka illustreres av bilder som faktisk er tatt i skogene som beskrives. Boka og kartet blir dermed også en turguide som leseren kan bruke i planleggingen av sin neste tur, turforslag til områder som ingen andre bøker gir. Boka har et godt og variert språk

skrevet av et forfatter med inngående kjennskap til de enkelte områdene som beskrives. Dette gjør at de enkelte områdebeskrivelsene blir spennende og interessante, selv om man ikke selv skulle ha anledning å besøke området. For boka gir gjenklang i sinnsstemninger man selv har opplevd ved besøk i andre gamle skoger, noe som gjør boka egnet for de som ikke bor nær Oslomarka. Som æresmedlem i Naturvernforbundet Nils Borchgrevink sa det så treffende: «Vi er ikke i Marka bare når vi er der, men like meget når vi ikke er der.» Dette er dermed en bok som både vil glede erfarne turgåere til turer i kanskje nye områder, og som vil kunne in-

spisere en ny generasjon til å søke spenningen og mystikken i de opprinnelige varierte eventyrskogene.

Boka kan kjøpes på din lokale bokhandler i Markaområdet og kan også bestilles på www.noa.no. Forfatterhonoraret går i sin helhet til NOAs videre arbeid med vern av eventyrskogene, og ved kjøp gjennom [noa.no](http://www.noa.no) går også salgsfortjenesten til markaarbeidet.

Gavetips

Jula står for døren, og hva er bedre å gi i gave enn en engasjerende bok om et engasjerende emne? Her er noen flere tips til bøker med miljøtema som kan være fine under treet i år.

Lars Verket: **Padlepilgrim – en reise fra Tønsberg til Nidaros.**

■ I sommer skulle Lars Verket padle fra Tønsberg til Nidaros, og komme frem til Olavsfestdagene. Nå kommer boka om hva som gikk bra, hva som ble annerledes, og hva som gjorde at det likevel ble en fin tur. Boka bestilles fra www.padlepilgrim.no.

Erik Dammann: **Verdirevolusjon (Flux)**

■ Ved å se tilbake på vår tid fra en tenkt fremtid, viser Erik Dammann behovet for en omlegging av vår ressurspolitikk, og hvilken risiko vi løper ved å fortsette i samme spor.

Torbjørn Ekelund: **Året i skogen**
 (Cappelen Damm)

■ Tolv år gamle Torbjørn Ekelund ville på ekspedisjon, og oppdage upløyd mark. 42 år gamle Ekelund innså at det ikke ble noe av det. Da laget han sin egen mikroekspedisjon: tolv overnattinger i skogen, en hver måned, gjennom et helt år. «De store

ekspedisjonenes tid er over, nå er det de små som gjelder», proklamerer forfatteren.

Bredo Berntsen, Sigmund Hågvar, Gjermund Andersen, Jens Gram: **Naturglede og kamp i hundre år: Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 1914-2014**

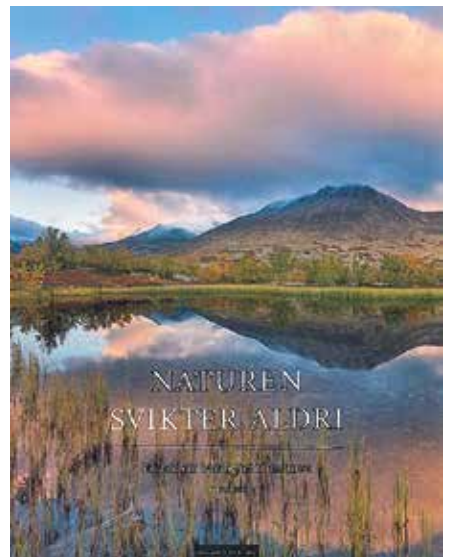
■ Et fylldig festskriv om hva Norges viktigste natur- og miljøvernorganisasjon har gjort i og rundt vår hovedstad de siste hundre år.

Siri Helle: **Handle rett – lure val i ein matbransje full av juks** (Samlaget)

■ Agronom og miljøverner Siri Helle har i en årrekke engasjert seg i ærlighet, bærekraft og markedsføring av mat. I denne boken sammenfatter hun sin kunnskap på en enkel og engasjerende måte, for deg som vil vite litt mer om hva du putter i munnen.

Honorita Bjerknes Hamre: **Naturvernforbundet Hordaland – på lag med naturen i 100 år**

Fra småkraftverk til atomkraftverk, fra Beffen via bybanen til Bergensbanen. Historien til Naturvernforbundet Hordaland er mangslungen og fascinerende, og er ført i pennen av forbundets grand old lady, æresmedlem Honorita Bjerknes Hamre. Boken kan kjøpes fra www.naturvernforbundet.no/hordaland.

Naturen svikter aldri

Naturvernforbundets jubileumsbok *Naturen svikter aldri* er en bok for oss som både liker litteratur og natur. Med et vell av kjente forfattere som alle har skrevet om natur på sin helt egen måte er det blitt en bok med mange ulike stemmer.

Tekst: WANDA VOLDNER
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Det er litt vanskelig å få grep på hva slags bok den skal være. Den er mindre enn en coffee table-bok, men like rikt illustrert og med et pent design. Samtidig har den undertittelen «en antologi» og har både nyskrevne tekster og et intervju, i tillegg til et bredt spekter av skjønnlitterære tekster skrevet uavhengig av boka. I forordet signaliseres det at man kanskje ønsket en helt annen bok: «vi ønsket en bok som kunne formidle noe vesentlig om virksomheten vår.» Det er imidlertid, med et lite unntak av intervjuet med «Markagrensas far», det eneste som sies om Naturvernforbundet i hele boka. Bildene og tekstene er i sin helhet viet et forsøk på å si noe om naturen eller det å være i naturen.

VARIERT UTVALG

Åpningskapittelet er et intervju med 100-åringen Erik Sturre Larre og kretser

rundt hvordan friluftsmannen ble naturverner i løpet av årene på Grini, og hans jobb for å få Osloomarka vernet. For en som er vokst opp hver eneste søndag i denne i skogen, gjør det inntrykk. Dette er det eneste intervjuet i boka, og resten av tekstene er essays, noveller, romanutdrag eller dikt.

Til sammen har 33 forfattere og 15 fotografer bidratt. Enkelte av dem er representert med bare et dikt, eller et kort utdrag, noen av dem flere. Enkelte av utdragene kunne med fordel vært lengre, og noen diktere, som for eksempel Øyvind Rimbereid kunne vært representert med flere dikt, men som en døråpner til svært mange forfatterskap med svært ulik tilnærming til naturen fungerer boka godt. Alle forfatterne er også godt presentert, med en liten bibliografi på egen side. Bildene som er i fullformat og på hver andre eller tredje side er ikke tillagt like stor vekt, men gir boka et tydelig og visuelt preg.

GOD BREDDE

Det kan ikke ha vært vanskelig å finne gode tekster å ta med, tvert i mot må det ha vært en betydelig redigeringsjobb å velge bort. Bredden er godt ivaretatt, fra bynaturverneren representert blant annet ved Lars Saabye Christensen (marka begynner på Majorstutrappe/ det er der

de sitter/ i sola, i regnet, i vinden i snøen) til det samiske ved poeter som Nils-Aslak Valkeapää (Nordlyset spraker/ isperler tennes) Det er mange svært kjente navn, alle norske.

Redaktørene har også løftet fram flere forfattere og skribenter som ikke er like etablerte, og de fleste vil finne navn de ikke kjente til fra før av. For min del var et eksempel på det Sigri Sandberg som har skrevet en av de få tekstene skrevet eksklusivt for jubileumsboka: «Den norske turen», der hun skriver om spennet mellom forventningen til turen og den faktiske opplevelsen.

NATURLIG ALVOR

Mengden tekster skrevet uavhengig av at de skal med i en jubileumstekst, kan ha bidratt til et befriende fravær av tekster der forfatteren ønsker å fortelle oss hvor viktig det er å ta vare på naturen. Det alvorlig naturen beskrives med oppleves både relevant og nært mine egne erfaringer. Dette er forfattere som ikke bare beskriver naturen fordi den er viktig, de skriver om natur fordi det er noe de ikke kommer utenom. Eller som Hans Børli skriver i et av diktene i boka: Tro meg, uten kråker/ ville ikke livet vært det samme.

Det er en bok å bla i, og få inspirasjon i. Vel så mye som å inspirere til komme seg til skogs eller opp på nærmeste fjelltopp, gir den en pekepinn til forfattere som kanskje kan sette ord på en opplevelse vi har hatt ute, i naturen.

Morten Gåsvand:
Furukjempene i Trollheimen – leting etter Norges største furutrær

fint inn de vakre bildene. I slutten av boka er de 15 største furutrærne i Norge presentert med bilde, kubikk (inkl. greiner!), høyde, og sted. Furu og eik er det treslaget i Norge som har vært hardest utsatt for dimensjonshogster, slik at få områder med furukjemper fortsatt finnes. Boka vil forhåpentligvis bidra til at disse skogene unntas hogst og hyttebygging.

De virkelig gamle furutrærne er individer hvor alle har forskjellig form, farge, greinsetting og historie. Mange har en naturlig dragning til gamle og store trær. Sammen med mer enn 200 vakre fotografier gjør det at denne boka er av interesse for alle nordmenn som elsker natur.

Boka bestilles på morten@sagatrollheimenhotel.no eller via telefon 977 54 858.

Tekst: REIN MIDTENG.

Fotograf Morten Gåsvand har utarbeidet ei bok som presenterer Norges største furutrær i lekre bilder, tatt i maleriske omgivelser i Trollheimen. Og det er et sjeldent praktverk av ei bok han har laget. Boka er trykket i et stort høydeformat som gir trærne rettmessig plass og rom på sidene. En rekke tekstsuttrer rammer

Artikkelforfatter:

Wanda Voldner

Daglig leder i Foreningen Les
Medlem i Natur & miljøes redaksjonsråd

FOTO: JULIA NAGLESTAD/B13.NO

Hubro i veien: Barneskjerf og lue

Tekst: JENNY OG MARKUS KELLER,
fra boka **Strikk i strid**

Det finnes mange klassikere i sjangeren «de svake mot overmakta». David mot Goliat, Norge mot Brasil, og ikke minst naturmangfoldet mot kapitalkreftene. Vi har derfor laget en form for rødliste-kolleksjon, som en hyllest til Norges truede arter. Et eksempel fra kolleksjonen er den rødlista ugla hubroen.

Ved flere anledninger har Erna Solberg tydeliggjort at hun mener veiutbygging og nye boligfelter er viktigere enn naturmangfold. Spesielt har hubroen fått gjennomgå, noe som har resultert i øke-navnet «Hubro-Erna» blant miljøvernere.

Hubrolua strikkes raskt, og gjør med sine refleks-øyne barnet tryggere i trafikken på mørke vinterkvelder.

MATERIALER

Lue:

- Gjestal Cortina (eller tilsvarende), 50 g lysebrun
- Gjestal Silja (eller tilsvarende), ca. 50 g mørkebrun
- Gjestal Silja (eller tilsvarende), ca. 10 g gult
- Refleksgarn og en liten rest svart garn til øynene

Denne lua egner seg ypperlig til å bruke opp restegarn i ulike brunfarger, da hubroen er spettet brun.

Strikkefasthet

12 m = 10 cm i glattstrikk på p 7

Størrelse

Barn 5–7 år, men størrelsen er fleksibel

OPPSKRIFT

Lue:

Legg opp 48 m med lysebrunt og mørkebrunt garn sammen på liten rundpinne nr. 6. Strikk vrangbord (2 r/2 vr) i 5 cm (ca. 12 omg). Bytt til p 7, strikk videre i glattstrikk. Øk 4 m jevnt fordelt (totalt 52 m) på neste omg. Strikk til arbeidet måler

Hubrolua inngår i «rødlistekolleksjonen» i boka «Strikk i strid».

FOTO: EVY ANDERSEN

totalt 20 cm, fell deretter rett av.

Lag «ørefjær»: Ta noen biter mørkt garn, brett dem i 2 og tvinn dem sammen i den ene enden. Legg lua flatt, legg en «dusk» i hver side og sy igjen åpningen så lua får en firkantet form.

Øynene lages ved å fingerhekle en lang remse i gult garn og refleksgarn. Sy remsen på lua i en spiral så det likner et øye. Brodér en liten pupill i midten med svart garn.

■ Jenny og Markus Keller er tidligere aktivister i Natur og Ungdom, og har i høst gitt ut den politiske strikkeboka *Strikk i strid* på Manifest forlag. Etter avtale med forlaget og forfatterne har Natur & miljø fått lov til å trykke oppskriften til deres utrolig søte hubro-lue.

Boka kan kjøpes på nettsiden www.manifest.no.

Brems norsk oljeutvinning:

100 000
klimajobber nå!

Skriv under på kampanjen for klimajobber
og meld deg på konferansen:

Broen til framtiden, Oslo, fredag 13. mars

www.broentilframtiden.no

Naturvernforbundet følger opp med seminaret:
Klima lokalt, lørdag 14. mars, Miljøhuset Oslo
www.naturvernforbundet.no

Medlemsbutikken

www.naturvernbutikken.no

Du får rabatt ved kjøp av varer i medlemsbutikken og støtter Naturvernforbundet!

Bergans Humle jakke

Humle Jacket sørger for topp komfort når du er ute i kaldt vær. Den er designet for bruk alene, eller som et mellomlag under en skalljakke. Den viser virkelig hva teknisk ull er god for. Ullblandingen gir svært god varme, også når den er våt. Marineblå damemodell i str. S-XL eller grå herremodell i str. S-XXL. Leveres med Naturvernforbundets logo.

Ikke-medlem 1165,-

Bergans Fjellwrap

Varm og god hals i ren merinoull. Fjellrapp Neck Warmer er laget i 100 % merinoull, utviklet for enhver aktivitet.

Ikke-medlem 325,-

Parka

Vannavstøtende og robust parkas, fylt med kunstfiber som gir en deilig dunfølelse. Avtakbar hette og kunstpels krage, samt utskiftbare refleks-merker. To innvendige lommer og 8 ytterlommer i front, hvorav nedre lommer inneholder egen fleece-lomme for å varme hendene på kalde dager. Passer like godt for menn som til damer.

Ikke-medlem 1485,-

Jubileumsboka er klar!

Ikke-medlem 348,25

Sammen med Dinamo forlag har Naturvernforbundet laget en annerledes jubileumsbok til forbundets 100-årsjubileum. Vi har gått til noen av Norges mest anerkjente forfattere og skribenter for å vise hvordan de bruker naturen som motiv, bakgrunnstepp og inspirasjonskilde. Samtidig har vi fått bilder fra noen av Norges mest kjente naturfotografer, bilder som direkte og indirekte står i samspill med tekstene. Alle har de sin spesielle tilnærming til norsk natur, til ettertanke, undring, gjenkjennelse og glede over hva naturen kan gi og betyr for oss.

Sikre deg ditt eksemplarer av boken nå!

Snøgg Explore førstehjelpspakke

Dette er førstehjelpspakken for den aktive. Vesken er sydd i et vannavstøtende materiale, som gjør den praktisk å ha med

på tur. Inneholder: Plaster, kompresser, gasbind, gnagsårplaster, trekanttørkle til stabilisering av arm og skulderskader, sportstape samt førstehjelpsfolder. 29,5 x 16 cm.

Ikke-medlem 175,-

Snøgg Auto førstehjelpspakke

Passer godt til bil, og ellers der uforutsette skader kan oppstå. Inneholder: Plaster, kompresser og gasbind, enkeltmannspakke, tape og sikkerhetsnåler, trekanttørkle til stabilisering av arm og skulderskader, munn til munn maske, hansker og desinfiserende servietter, pinsett, kraftig saks for oppklipping av klær og bandasjer, refleksbandolær, redningsfolie og førstehjelpsfolder.

Ikke-medlem 240,-

Se flere flotte produkter på vår medlemsbutikk: www.naturvernbutikken.no

Exentri kortlommebok

Elegant kortlommebok i skinn med lås i rustfritt stål. Kortholderen er liten i størrelsen, og gir adgang til dine to mest brukte kort uten å måtte åpne kortholderen.

Ikke-medlem 332,-

Eva Solo Orkidépotte

Selwannende orkidépotte i glasert fajanse, 17 cm høy.

Ikke-medlem 349,-

DAB Radio

DAB Radio med en robust utforming og en gummibelagt overflate, samtidig som den er liten og kompakt. Størrelse: 130 x 130 x 50 mm. Kan brukes både med batteri og strømledning. Velg mellom rød eller svart radio.

Ikke-medlem 650,-

Cemo Gourmet Pizzasett

Pizzakutter og pizzasaks/spade i flott gaveeske. I tillegg følger det med 2 bokser krydder; Cemo Gourmet pizzakrydder og oregano.

Ikke-medlem 275,-

Rosendahl vann- og vinkaraffel

Velg mellom vannkaraffel, 90 cl og vinkaraffel, 75 cl.

Ikke-medlem 215,-

Rosendahl oppbevaringsglass

Praktiske og elegante oppbevaringsglass til for eksempel ris, pasta, mel, sukker, kaffe, syltetøy. Sort skruklokk i plast gir lufttett oppbevaring. Fremstilt i blyfritt glass. 0,5 l. medlem: 102,- 0,5 l. ikke-medlem: 118 0,75 l. medlem: 118,- 0,75 l. ikke-medlem: 149 1 liter medlem: 142,- 1 liter ikke-medlem: 165,-

Cemo Gourmet skaldyrsett

Flott skaldyrbestikk til 6 personer med knekker, Cemo Gourmet skaldyrkrydder og sitronpepper.

Ikke-medlem 436,-

Trekopp

Turkopp, produsert i gummitre, 0,15 liter.

Ikke-medlem 116,-

Naturvernforbundet

BESTILLING

Porto og ekspedisjonsgebyrer 95,- ved kupongbestilling. Vennligst bruk blokkbokstaver.

VENNLIGST OPPGI TELEFONNUMMER FOR POSTENS SPORING AV PAKKEN.

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNR	POSTSTED		
MEDLEM JA ☐ NEI ☐	E-POST(valgfritt) / TLF		

Ønsker å bli medlem (Hovedmedlemskap er kr 200,- første år og kr 390,- de resterende år.)

ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVN	FARGE	STR

Ønsker ikke jubileumslogo. (Varene leveres med vanlig logo.)

Sendes til Aksess & Daylight AS, Verpetveien 30, 1540 Vestby.

Kundetelefon: 940 02 300. Nettbutikk: www.naturvernbutikken.no

Hundre år med stil

I oktober feiret Naturvernforbundet hundreårsdag i Bergen, med prominente gjester, underholdning, debatt, god mat og stor stemning. Fotograf Ole Gunnar Onsøien var til stede.

Tekst og foto: OLE GUNNAR ONSØIEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Kong Harald V ankommer Naturvernforbundets 100-årsmarkering i hybridbilen Mitsubishi Outlander PHEV.

– Kan du gi et hemmelig oppdrag til Ingrid Alexandra og Sverre Magnus, spør Annika Haugland (13) fra Miljøagentene. Hun og agentene vil at barnebarna til kongen skal lage en økologisk middag til sin bestefar.

– Vi må begynne å tenke på at framtiden ikke er fossil. Vi vet at olje og kull er det aller verste, men norsk gass kan være en inngang til lavutslippssamfunnet, sier miljøvernminister Tine Sundtoft (H) i samtale med leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken.

Kong Harald V på plass på første rad. På samme rad sitter fylkesordfører i Hordaland, Tom-Christer Nilsen (H) (t.v.), leder i Naturvernforbundet Hordaland, Synnøve Kvamme, miljøvernminister Tine Sundtoft (H), leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken og ordfører i Bergen, Trude Drevland (H).

Prosjektkoordinator i prøvekjøre.no Jørgen Hovind får innføring i artene Frida Helland (12), Mille Svendsen (12) og Bettina Vården (12) har funnet med klassen sin. Sammen med resten av elevene på Søreide skoles syvende trinn har jentene samlet inn forskjellige arter fra sjøen ved Melkeviken, gjennom Den naturlige skolesekken.

Kong Harald V blir tatt imot av leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken (t.v), leder i Naturvernforbundet Hordaland, Synnøve Kvamme og daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland, Nils Tore Skogland

Katarina Myhre Jensen (12) fra Søreide skole har sammen med resten av syvende trinn vært ute og sanket inn tang gjennom Den naturlige skolesekken. Kjersti Føllesøy fra Statens naturoppsyn lager tangchips som blir servert til publikum.

– Vet dere hvor mye vann vi bruker i Norden hver dag? Om vi ser på hva FN anbefaler, så er det snakk om 30 liter per dag. I Barcelona er vi på 105 liter per dag. I Sverige er vi på 185 liter per dag. Så drar vi til Norge da (glasset renner over)... 210 liter per dag. Så skal vi bo på hotell – nå vil jeg ikke fortsette å helle – vil du bruke 230 liter per dag. Det er et av våre store problemer, sier Gustav Stenbeck, leder for bærekraft og sikkerhetsarbeid i Choice-kjeden.

Gratulerer med jubileet. Dere har lagt et uvurderlig arbeid bak dere og har mange bragder igjen å utføre. Transportsektoren står overfor store utfordringer framover. Befolkningen og byene vokser. Trafikkveksten blir stor og veksten må tas med kollektivtrafikk. Jernbane er et effektivt transportmiddel og kan spille en hovedrolle. Skal det lykkes, må alle gode krefter holde trykket oppe slik at vi velger de løsninger som er best for miljøet.

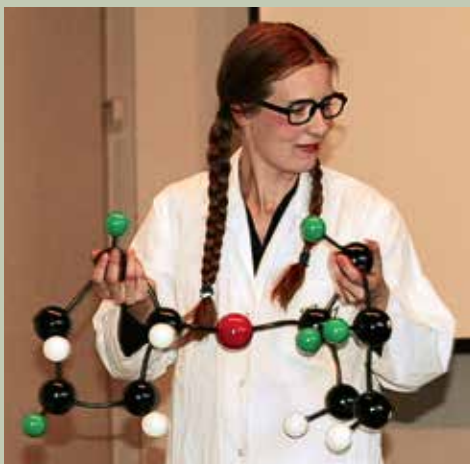
Elisabeth Enger
Jernbanedirektør

FOTO: HILDELILLEJORD

Fylkesstyret feiret dagen. Fylkesleder Ragnhild Sandøy til venstre.

Miljømaraton i Tromsø

Teatergruppa Sadio Nor fremførte et tankevekkende stykke om miljøgifter.

På den eksakte hundreårsdagen for dannelsen av Den nordnorske kretsforening av Landsforeningen for Naturfredning ble dagen feiret med kor, kåseri, teater, sang, appeller, kake og inspirerende foredrag om hva man vil jobbe med de neste hundre årene.

Therese Hugstmyr Woie fra Natur og Ungdom holdt innlegg om den planlagte gruveavfallsdumpingen i Repparfjorden.

Jubileum i

Naturvernforbundtes jubileum ble feiret i Trondheim med medlems-samling og jubileumskonferanse. Det dreide seg om humler, klima, bynatur og fremtidens natur- og miljøvern.

Samarbeidsdebatt: Leder i Norges Bonde- og Småbrukarlag, Lars Petter Bartnes (tv), leder i Norske Reindriftssamers Landsforbund, Ellinor Marita Jåma, og leder i Naturvernforbundet, Lars Haltbrekken diskuterer muligheten for bedre samarbeid mellom organisasjonene. Kari Gåsvatn (th), kommentator i Nationen, leder debatten og konkluderer med at alle tre organisasjonene kan dra nytte av hverandre.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag gratulerer Norges Naturvernforbund med de første 100 år. Naturvernforbundet har utviklet seg fra å være en organisasjon med klassisk naturvern som viktigste aktivitet til å utgjøre en svært viktig og kompetent aktør innenfor mange felter som har med både vern, forvaltning og utnyttning av de rike naturressursene i Norge å gjøre. I tillegg har Naturvernforbundet et internasjonalt fokus i sitt arbeid som er svært viktig. Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for godt samarbeid i saker av felles interesse og ser fram til et fortsatt godt samarbeid i framtida!

Olaf Godli
Generalsekretær, Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Publikum konsentrerer seg dypt om å få med seg foredragene under 100-årsmerkinga til Naturvernforbundet i Statens hus i Trondheim.

Otto Frengen (på bildet) og Anders Todal Jensen fra Biofoto viste fram bilder fra bynære naturopplevelser i trondheimsregionen.

Trondheim

Heidi Sørensen, tidligere statssekretær i Miljøverndepartementet og leder i Naturvernforbundet, nå rådgiver i WWF, forteller om økosystemer i vann og hvorfor klimapolitikk ikke må gå på bekostning av klimamangfold.

Tor Bollingmo prater om humler og viser fram humleskolen.no, som brukes i undervisningssammenheng.

Varaordfører Knut Ring tok imot Trøndersk miljøpris på vegne av Ørland kommune. Gunn Kristin Ørsleie (tv) fra Ørland kultursenter har drevet fram prosjektet med rehabilitering av Rustadvatnet, som var en av grunnene til at kommunene mottok prisen. Til høyre Naturvernforbundets leder, Lars Haltbrekken.

Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja gratulerer NNV med 100 år! Vi har stor respekt og ærefrykt for en 100-åring som viser få tegn på alderdom, men som tvert om viser en kampstyrke og et pågangsmot som er nødvendig i kampen for oljefrie områder utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Folkeaksjonen fyller selv fem år i 2014 og vil takke NNV for samarbeidet i årene som har vært. Det er ingen overdrivelse å påstå at Folkeaksjonen ikke hadde vært det samme uten deres gode samarbeid!

Bente Kristine Lorentzen

Leder, Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja

Tidligere statsråder sier nei til scooter

Seks tidligere miljøvernministre, fra seks ulike partier, har gått sammen om en kronikk som sier nei til Regjeringens frislipp for snøscooter. Wenche Frogn Sellæg (H), Rakel Surlien (SP), Guro Fjellanger (V), Knut Arild Hareide (KrF), Thorbjørn Berntsen (AP) og Bård Vegard Solhjell (SV) har underskrevet kronikken sammen med Naturvernforbundets leder Lars Haltbrekken.

«Vi stiller oss i det hele tatt uforstående til at regjeringen vil medvirke til et så radikalt regimeskifte for forvaltningen av norsk natur. Endatil uten å utrede virkningene for folkehelse, friluftsliv, naturmangfold og klima», skriver de tidligere statsrådene i kronikken. Regjeringen ønsker å åpne for nærmest fri scooterkjøring, og forsøkte opprinnelig å få dette gjennom som et «prøveprosjekt» i 108 kommuner. Dette ble stoppet, og de vil nå komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som vil åpne for friere motorferdsel i norsk utmark.

«Vi ønsker ikke mer snøskuterkjøring i naturen, men det påligger uansett regjeringen et soleklart ansvar for å innhente relevant kunnskap som kan belyse konsekvensene av forslaget», sies det i kronikken.

Plastfiber fra Ryfast-utbyggingen forsøpler fjorder over store deler av Rogaland.
FOTO: ERIK THORING

Plastsøppel i fjorden

Plastarmering fra byggingen av Ryfast-tunnelen mellom Stavanger og Ryfylke flyter i fjordene i Rogaland. Plastfiber brukes som armering i undersjøiske tunneler for å hindre korrosjon, men noe av plastfiberen faller ned på bakken og havner i massen som blir sprengt. Denne massen blir senere dumpet i sjøen sammen med resten av steinen. Statens vegvesen har tillatelse fra Fylkesmannen til å dumpe plasten i sjøen, mot at den blir samlet opp. Det har vegvesenet altså ikke klart, og nå flyter det med Ryfast-plast i hele Rogaland.

– Fuglene vil nok oppfatte dette som

mat, og spise det, sier daglig leder Håkon Fossmark i Naturvernforbundet i Rogaland til Stavanger Aftenblad.

Miljøpris til Natur

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal får fylkeskommunens miljøpris for 2014. «Naturvernforbundet er 100 år i 2014 og har i Møre og Romsdal uredde deltekte i debatten og sett dagsorden i store og små miljøspørsmål knytt til bærekraftig utvikling, energi, forureining, rov-vilt, arts mangfold og klimaspørsmål. Fylkeslaget blei stifta i 1969 og sentralt har stått ei rekke vernesaker som Mardøla, Rauma og Ulvåa, Sunndalsfjella og Reinheimen. Av saker som no blir prioritert er utfordringar innan fiskeoppdrett, ulovlege søppelfyllingar, vass- og vindkraft og energisparing», heiter det i grunngjevinga. Tidlegare vinnarar av prisen er Standal knuseverk, Alv Ottar Folkestad, NORSØK, Olav Bye og Runde Miljøsen-ter.

For oss i Norges Jeger- og Fiskerforbund er Naturvernforbundet en god og nyttig samarbeidspartner i mange saker av betydning for norsk natur; kampen for de frie vannmassene, de ville laksefiskene og ivaretagelse av det biologiske mangfoldet for å nevne noe. Vi har selvsagt også hatt våre uenigheter, for eksempel den praktiske forvaltningen av rovviltet. Uenighet i enkelte saker overskygger ikke det faktum at dere har spilt og fortsatt spiller en viktig rolle i samfunnsdebatten rundt norsk naturforvaltning. Gratulerer så mye med 100 år i naturens tjeneste!

Espen Søylen
Norges Jeger- og Fiskerforbund

Flere trusler mot fjorden

Naturvernforbundet krever at Havforskningsinstituttet foretar nye målinger av spredning av partikler ved gruveavfalls-dumping i Repparfjord. Lokale erfaringer fra sist det var gruvedrift i området, viser at massene sprer seg utover et stort område. Hvis driften gjenopptas, med dumping av overskuddsmasse i fjorden, frykter forbundet at store, fiskerike områder vil bli ødelagt. Repparfjord er i dag nasjonal laksefjord.

Samtidig er det observert avsig av sidevann fra et deponi for borekaks som ligger ved Repparfjord. Miljødirektoratet har nå bedt Finnmark Gjenvinning, som eier deponiet, om å undersøke årsaken til at dette siger ut i fjorden. I august 2009 ble det avdekket store konsentrasjoner av tungmetaller, blant annet barium, ved anlegget.

– Vi har gitt dette pålegget, de har fått frist til å utføre tiltak og så vil vi følge opp når vi får rapportering tilbake på de tiltakene som skal på plass, sier Signe Næmdal i Miljødirektoratet til NRK.

Naturvernforbundet

Fylkesleiar Øystein Folden i Naturvernforbundet i Møre og Romsdal er glad for prisen.

Leders hjørne

Nature's Keepers

På en stein, på toppen av et fjell, skuende utover den vesle bygda Vevring og Førdefjorden, står Anne-Line Thingnes Førstund. Hun ser utover fjorden som har fødd folk i uminnelige tider. En fiskerik fjord som trues av gruveselskapenes planer om å bruke den som avfallsplass.

Anne-Line er en av de mange «Nature's Keepers» som er profilert i boka *Keepers* fra Friends of the Earth Europa. En av de mange som står på for naturen der de bor, og som til sammen har enorm betydning for om vi klarer å ta vare på livsgrunnlaget vårt eller ikke. Anne-Line vokste opp i fjordkanten, hun lærte tidlig å høste av rikdommen naturen ga. I dag er denne kunnskapen hennes viktigste våpen i kampen for å bevare fjordens rikdom mot kortsiktige ønsker om raske penger med en nedslammet fjord som resultat.

Ei annen som er med i boka er Silje Lundberg. Tidligere leder av Natur og Ungdom, nå aktiv i Naturvernforbundet. Hun forteller om den lange kampen for å holde oljeriggene unna områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. En kamp som så langt har vært suksessfull. En kamp som er et veiskille – hvilken vei velger vi for framtid-Norge? Veien hvor vi tømmer havbunnens ressurser og setter verdens største fiskestamme i fare, eller veien hvor vi fortsetter å høste av det overskudd naturen gir oss?

Fra Malta i sør til Lofoten i nord, fra Georgia i øst til Vevring i vest får vi historier fra folk som bruker tida si på å ta vare på naturen.

Fra Malta i sør til Lofoten i nord, fra Georgia i øst til Vevring i vest får vi historier fra folk som bruker tida si på å ta vare på naturen. På å sikre at naturen også i framtiden skal være i stand til å yte oss de tjenestene den gjør, hver eneste dag, helt gratis.

Naturvernforbundet er fullt av keepere. Vi vokter målet, naturen, mot tap. Gjennom 100 år har vi gjort det. Et utall mennesker har stått på, noen ganger har motstanderne scoret, men det har jaggu vi også. 46 nasjonalparker, tett opp mot 400 elver vernet mot kraftutbygging, flere busser og trikker. Våre seire er mange, de fleste usynlige. Du ser ikke atomkraftverkene som ikke ble bygget, demningene som ikke ble reist.

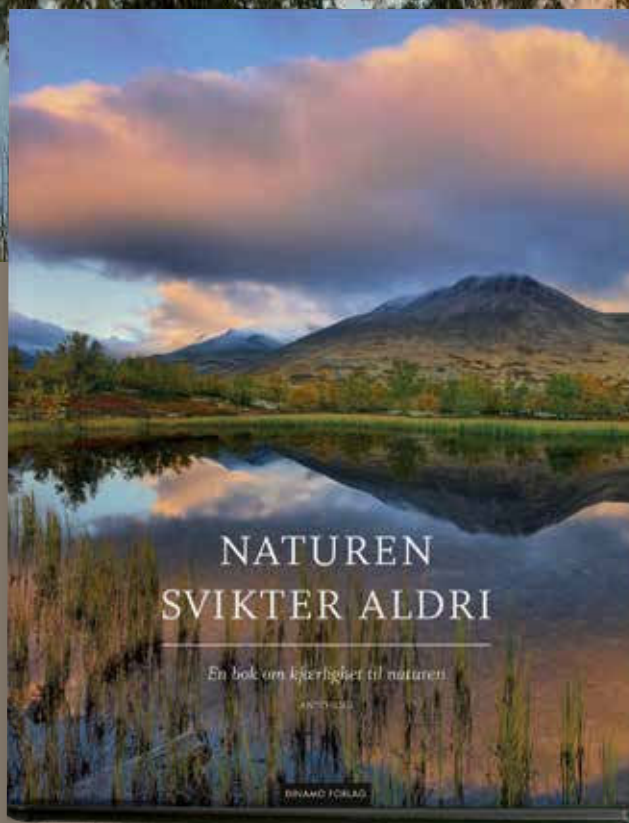
I år har vi feira våre første 100 år. Rundt om i landet har dere vist fram hva vi har vunnet, hvilke mål vi har redda! Utfordringene framover er ikke mindre. Tappet av planter og dyr skjer i et tempo vi ikke har sett maken til. Vår fremste oppgave er å dyrke fram flere keepere. Flere som Anne-Line og Silje. Flere som vil være med på å ta vare på det skjønneste og viktigste vi har – vårt felles livsgrunnlag – naturen.

Lars Haltbrekken
leder i Naturvernforbundet

Foto © Bård Loken

«På serveringsfatet: sterke og levende skildringer om mennesket i dialog med naturen. Nært. Og det funker.»

«Byr på penner av klasse, spreke illustrasjoner og poetiske tankesprang.»

«Naturvernforbundets jubileumsbok (..) skyter blink»

Tine Andrea Prøitz,
Nettmagasinet Harvest

«Dinamo forlag kom til Naturvernforbundet i fjor med ønske om å lage bok til hundreårsjubileet vårt, i tett samarbeid med oss. Ambisjonen var å lage den vakreste boka de noen sinne hadde laget, som en hyllest til arbeidet vårt med å ta vare på det viktigste vi har, vår unike naturarv, som samtidig er livsgrunnlaget vårt. En slik bok er det blitt.»

Maren Esmark,
generalsekretær i Naturvernforbundet

«Jeg ble rørt da jeg åpnet boka.»

Lars Haltbrekken,
leder i Naturvernforbundet

**GOD
JUL!**

Årets opplagte julegavebok for naturvenner

I 2014 feirer Naturvernforbundet 100 år. Nå foreligger jubileumboka. En praktbok som Naturvernforbundets medlemmer kan bestille til svært gunstig pris.

Hundreårsmøtet

Vi ble kjent med Erik Sture Larre våren 2014, det året han og Naturvernforbundet fylte et hundre år. Det ble også det året han gikk bort. Men før han døde fortalte han oss sin helt utrolige historie om hvordan han i mai 1945 kom ut av Gestapos torturkamre - som nydedikert naturverner. Deretter fulgte 70 like dedikerte år. Den nå lovfestede Markagrensen rundt Oslomarka står igjen som ett mektig monument over noe av det han fikk til.

Larre sviktet aldri naturen. Mer om det i bokas åpningskapittel.

Andre bidragsytere

Tekst og bilder:
Roy Jacobsen, Cecilie Skog, Per Petterson, Lars Saabye Christensen, Marit Opeide, Niels Chr. Geelmuyden, Hege Siri, Harald Sverdrup, Nils-Aslak Valkeapää, Baard Løken, Jørn Bøhmer Olsen, Ingrid Harboe, Johan Brun, Orsolya Haarberg, Arnt Kvinnesland med flere.

Naturvernforbundets medlemmer kan kjøpe boka i Naturvernforbundets nettbutikk for kun kr 198,- + frakt. Gå inn på salg@naturvernforbundet.no

Bokhandelspris: kr 398,-

 Naturvernforbundet

Spesialagenter klar for øko-lunsj på Geitmyra matkultursenter for barn i Oslo.

FOTO: ANNE BLEIKLIE

Spesialagenter på kurs

En stor gjeng aktive miljøagenter ville gjerne lære mer om miljøpolitikk, miljøhandling og om å kommunisere miljøutfordringene. Da passet det bra å dra på spesialagentskole!

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

I sommer søkte Miljøagentene etter spesialagenter, de som vil lære litt mer og være ekstra engasjerte i miljøspørsmål. I november var 26 av de som ble plukket ut på kurs på Kråkstad ved Ski i Akershus.

SULTNE PÅ Å LÆRE

– De lærte masse om en hel del miljøtemaer. Marin forsøpling, dyrevern, regnskog, forurensning og mat var blant temaene som ble tatt opp, forteller Anne Bleiklie, informasjonsansvarlig i Miljøagentene.

Det ble også holdt verksteder i tale- og debatteknikk, skriving, fotografering og bannermaling. Natur og Ungdom, som or-

ganiserer de litt større miljøaktivistene, fortalte om aksjonisme og aktivisme i miljøkampen. Det ble også tid til en del gøy.

– Vi trenger ofte miljøagenter til å representere organisasjonen. Samtidig hadde vi denne gruppen med barn som var sultne på å lære mer, og ville bli flinkere. Spesialagentskolen blir dermed en vinnvinn-situasjon for oss og dem: de lærer mer, mens vi får flinke miljøagenter, forklarer Bleiklie.

HJELPE ANDRE

Barna var selv med på å plukke ut temaer og foredragsholdere på spesialagentskolen. De er i alderen fra 9 til 14 år, og kommer fra hele landet. Tanken er at de skal hjelpe andre som vil bli miljøagenter fremover.

– Vi håper at de vil være ressurspersoner i sine lokallag og nærområder, samt hjelpe oss med å starte nye lokallag, forteller Bleiklie.

Etter endt kurs dro agentene til Geitmyra matkultursenter i Oslo, der de laget økologisk lunsj selv, og lærte om mat og miljø.

Lunsjen er snart klar!

FOTO: ANNE BLEIKLIE

Det var godt oppmøte til Gå til skolen-aksjonen ved Lakkegata skole i Oslo.
FOTO: MILJØAGENTENE

MILJØAGENTENE

BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

Miljøaktiviteten

Her vil vi presentere forskjellige miljøaktiviteter som voksne og barn kan gjøre sammen.

Bygg en eventyrhule!

FOTO: MCSKELETOR/FLICKR.COM

Man trenger ikke så stor snøhaug for å lage snøhule. Men pass på at den er solid før du går inn.

HVORFOR:

Fordi alle eventyr og fortellinger blir mye mer spennende inne i en snøhule med stearinlys.

HVORDAN:

Først må man vente til det kommer snø. Når snøskavlene begynner å bli store og solide, tar man en spade og graver en hule, stor nok til en eventyrforteller og det antall barn man vil ha med. Man kan spa ut benker, legge på sitteunderlag eller kvister og lage plass til stearinlys i midten. Pass på å få en stor snøblokk som kan brukes som dør.

ELLERS:

Hvis vinterværet er stabilt, kan man ved å vedlikeholde hula få et ekstra rom hele vinteren igjennom.

Tusener gikk til skolen

Årets utgave av Gå til skolen-aksjonen samlet flere tusen elever.

Tre av fire skoleelever i Norge går til skolen. Mange av de andre bor langt unna, og bruker buss. Men de yngste elevene blir oftest kjørt, blant 6-åringene er det hele 40 prosent som blir kjørt til skolen. Årlig arrangerer Miljøagentene Gå til skolen-aksjonen, som fokuserer på behovet for trygg skolevei, frisk luft, mindre biltrafikk og mindre utslipp. Å gå til skolen er miljøvennlig, sosialt og sunt.

– Vi oppfordrer foresatte til å la barna gå. Der skoleveien er utrygg, kan voksne gå sammen

med barna. Foreldrene kan gjerne organisere følgegrupper sånn at også de minste kan gå til skolen uten at det blir veldig tidkrevende for foreldrene, foreslår daglig leder i Miljøagentene Are Shaw Waage.

Flere medier intervjuet barn som gikk til skolen.
FOTO: MILJØAGENTENE

VI ER MILJØAGENTENE!

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe. Alle barn i Norge kan bli miljøagenter og jobbe sammen for at alle skal bli flinkere til å ta vare på jordkloden vår. Alle miljøagenter har rett til å si ifra.

Mer info: www.miljoagentene.no

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, VELDIG SKUFFET

MILJØAGENTENE

BARNAS MILJØVERNORGANISASJON

Naturvernforbundet

Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-
Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: ✉ ostfold@naturvernforbundet.no

Leder: Øyvind Enger, ☎ 951 50 715

OSLO OG AKERSHUS: ✉ noa@noa.no ☎ 22 38 35 20.

Leder: Gjermund Andersen

HEDMARK: ✉ hedmark@naturvernforbundet.no

Leder: Hege Sjølie, ☎ 900 52 002

OPPLAND: ✉ oppland@naturvernforbundet.no

Leder: Paul Lindviksmoen, ☎ 995 50 886

BUSKERUD: ✉ buskerud@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud, ☎ 32 75 05 04

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Hans I. Nesse, ☎ 33 31 33 42

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no

Leder: Tormod Svartdal, ☎ 481 47 322

AUST-AGDER: ✉ austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: ✉ vestagder@naturvernforbundet.no

Fylkesleder: Peder Johan Pedersen, ☎ 456 05 646

ROGALAND: ☎ 51 52 88 11. Daglig leder: Erik Thoring.

✉ rogaland@naturvernforbundet.no

HORDALAND: ☎ 55 30 06 60,

✉ hordaland@naturvernforbundet.no.

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognfjordane@naturvernforbundet.no.

Leder: Marit Vøien Nes, ☎ 975 88 502

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreromsdal@naturvernforbundet.no.

Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24 Regionssekretær:

Anne Kolstad, ✉ ak@naturvernforbundet.no,

☎ 924 93 809

Leder Sør-Trøndelag: Steinar Nygaard, ☎ 976 13 429

Leder Nord-Trøndelag: Rune Logstein, ☎ 938 04 339

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Erling Solvang, ☎ 952 54 075

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no.

Leder: Ragnhild Sandøy, ☎ 959 91 410

FINNMARK: ✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Gunnar Reinholdtsen, ☎ 474 63 425

KOORDINATOR NORD-NORGE: Geir Jørgensen,

✉ gj@naturvernforbundet.no. ☎ 940 15 235.

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no ☎ 23 32 74 00.

Web: www.nu.no. Leder: Arnstein Vestre

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

DEBATT

FOTO: NATURVERNFORBUNDET

Naturvernforbundet aksjonerer for ren Repparfjorden. Nå krever de bedre målinger før søknaden om å dumpe gruveavfall blir vurdert.

Ingen alternativ i Repparfjorden?

Nussir ASAs planer om å slippe ut 2 millioner tonn gruveavgang i Repparfjorden årlig i kanskje 50 år framover, har møtt stor motstand fra mange hold. Miljødirektoratet har derfor krevd at gruveselskapet kommer opp med alternativer til sjødumping. I oppdraget står det:

«Miljødirektoratet er opptatt av at behovet for å legge masser i deponi reduseres så mye som mulig.» Miljømyndighetene etterlyser spesielt en plan for avfallsreduksjon, gjenbruk og tilbakefylling. Men det Nussir har levert er for det meste en vurdering av et landdeponi som ingen egentlig ønsker, som vil rasere store områder for friluftsliv og reindrift, og også er svært usikkert med tanke på avrenning og dambrudd.

Tiltak for å redusere avgangen, som tilbakefylling i gruva, produksjon av murstein, glass, steinull, asfalt og betong avspises med noen få avsnitt i Nussirs utredning. Alle alternativer til gjenbruk eller annen avfallshåndtering blir raskt avvist som urealistiske eller lite aktuelle.

Etter Naturvernforbundets mening er de nevnte alternativa alt for lett avvist.

Det finnes gode eksempler fra utlandet på tilbakefylling av avgang til gruva under drift, nettopp i gruver med den driftsmåten som er planlagt i Nussir. Selskapet sier at det kan produseres murstein av avgangen, men avviser dette med at det brukes lite murstein i Norge i dag. Her har man verken vurdert eksport eller murstein som alternativ til betong. I tillegg til de nevnte alternativa savner vi utredning av andre forslag som har vært lansert, som flyplass ved Kvaløya og inne-lukka strandkantdeponi i Repparfjorden. Det kan virke som Nussir ASA her prøver å unnlate å lage ei reell vurdering av alternativer, i trua på at regjeringa vil gi tilatelse til sjødumping.

Da direktoratet ønska ei vurdering av strømmålingene i Repparfjorden, blei det henta inn vurderinger fra eksterne institusjoner. Naturvernforbundet i Finnmark krever at det må foretas en ekstern vurdering også av alternativer til sjødumping.

Gunnar Reinholdtsen

Naturvernforbundet i Finnmark

Som miljøvernminister ble jeg for alvor kjent med engasjementet og kvaliteten på arbeidet til Naturvernforbundet. Organisasjonen var alltid godt forberedt til møtene med statsråden, noe som bidro til krevende samtaler – og historisk sett, gode samtaler.

Dere skulle i 1914 «vække og vedlikeholde sansen og interessen hos vort folk for at verne landets natur». Det har dere sannelig gjort – og gjør fortsatt. Naturvernforbundet er en klar stemme på naturens vegne. Spissformuleringene fra forbundet skaper refleksjoner i et sammensatt samfunn som blir mer og mer krevende. Slik frivillig engasjement vil alltid være viktig. Gratulerer med 100-årsjubiléet!

Kristin Hille Valla

Miljøvernminister 1989 – 1990. Fylkesmann i Oppland

Erik Sture Larre (1914-2014)

NOAs æresmedlem, Erik Sture Larre, døde 11. november, 100 år gammel. Gjennom 68 år var Erik den ledende kraften i arbeidet for bevaring av Osломarka. Arbeidet for en samlet og helhetlig forvaltning av Marka har lidd et gedigent tap, men vi som står igjen i forsvarernes rekker må prøve å videreføre arbeidet i Eriks ånd, selv om det blir vanskelig uten vår felles hærfører.

Det er få mennesker forunt å forme utviklingen innen sine felt. Erik var en av disse. Forvaltningen av Marka hadde ikke vært den samme uten Erik. Sittende i tysk fangenskap med en dødsdom over hodet, var det drømmene om Marka som holdt ham oppe. Og som førte til en beslutning om at dersom han overlevde, skulle han gjøre noe for Marka. 68 års innsats ble resultatet, hele tiden knyttet til Oslo og Omland Friluftsråd, som sekretær, styreleder og til slutt rådsordfører, et verv han innehadde til sin død.

Erik er mest kjent som «Markagrensas far» – eller riktignere: en av de to fedrene. Nils Houge unnfanget idéen og publiserte den, Erik effektuerte den. Erik sto også i første rekke mot utparsellering av hyttetomter, motstand mot monsterdammer for drikkevannsforsyning og mot skogbrukets herjinger. Erik har vært et forbilde for en viktig kjensgjerning i alt naturvernarbeid: Det nytter ikke å gi opp, og ingen tap er uten muligheter for videre arbeid og framgang. Han var klarsynt og en meget god strateg, med kontaktnett i alle retninger. Hans virkelige mesterstykke har vært å få alle Markaorganisasjonene til å stå sammen i kampen for bevaring.

For oss i NOA var Erik en meget sentral støttespiller gjennom de 40 årene denne saken har stått på topp i arbeidsprogrammet. Marka har mistet sin sterke forkjemper. NOA har mistet et æresmedlem og en god støttespiller. Og mange av oss har mistet en god venn. Vi lover å holde Markasakens fane høyt hevet, i Eriks gode ånd. Fred over hans minne!

Jens Gram og Gjermund Andersen
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

Vi ble kjent med Erik Sture Larre det året han fylte hundre. Det samme året som han døde.

Larre fylte hundre år samtidig med Naturvernforbundet. Vi visste han hadde en merittliste som naturverner, var æresmedlem av Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og hadde sittet i enecelle på Grini i to år. Vi visste det var en sammenheng mellom naturvernengasjementet og oppholdet på Grini. Men historien han delte med oss var hinsides noe vi kunne ha forestilt oss.

Vi satt. Mens en tindrende klar hundreåring gikk. I tre timer var han på beina, mens vi spurte og han fortalte. Hvordan var det mulig at vi knapt hadde hørt om Larre tidligere? Hvor var bøkene om alt han hadde vært gjennom? Motstandskampen, torturen, naturvernengasjementet?

– Det er viktig at det er blitt bøker av historiene til Kjakan, Max og de andre, svarte Larre.

– Og flere har villet skrive om meg

også. Men jeg orker ikke bøker om meg selv som heltefigur. Motstandsbevegelsen handlet om mye mer. Jeg forteller gjerne, men da måtte min historie forstås og underordnes det jeg tross alt bare var en del av.

Og likevel fikk vi Larres historie der og da, til bruk i Natur & miljø og i Naturvernforbundets jubileumbok *Naturen svikter aldri*. «Overlever jeg dette, skal jeg bruke resten av mitt liv til å sloss for friluftslivet, ved å ta vare på naturen», lovtte Larre seg selv på cella.

Larre gikk mentale turer på cella, til de fineste stedene han hadde vært. Flere ganger hver dag. Det gikk opp for ham at intakt natur var uendelig dyrebart selv når han var sperret ute fra den. Det reddet trolig livet hans. Markaloven fra 2008 er bare én av bautaene som står igjen etter ham.

Naturen sviktet aldri Larre. Larre sviktet aldri naturen.

Christian Børs Lind
Tor Bjarne Christensen
Naturvernforbundet

Gunnar Album (1965 – 2014)

Lørdag 13. september døde Gunnar Album. Naturvernforbundet samt norsk og internasjonal miljøbevegelse har mistet en gigant. En som satte varige spor etter seg og som gjorde verden til et bedre sted.

jobbet i Naturvernforbundet fra 1992. Før det var han aktiv i Natur og Ungdom, blant annet som daglig leder. Han var med på å bygge opp og lede vårt fiskeri- og kystarbeid.

I de senere årene jobbet Gunnar mot ulovlig fiske, en kriminell milliardindustri som truer vårt felles matfat og naturen. Gjennom sitt store nettverk verden over ble han internasjonalt svært viktig i dette arbeidet. Hans kunnskap og engasjement hadde stor betydning, særlig i kampen mot ulovlig fiske i Sørishavet, langs Afrikas kyst og ikke minst i Barentshavet.

I 2009 kartla han bakmennene til det omfattende tjuvfisket i Barentshavet. Funnene førte til handling fra norske myndigheter, og tjuvfiske i området ble redusert med over 80 prosent. Gunnar sørget for at lofottorsken kom tilbake.

Jula 2004 rammet tsunamien Sri Lankas kyst. Mange ble drept, og flere ble husløse. Gunnar tok initiativ til og var hoveddrivkraften i *Kystaksjonen for tsunamiofrene*, der flere miljø-, utviklings- og fiskeriorganisasjoner bidro. Kystaksjonen fikk reparert over 3500 båter og kanoer og delt ut mange tusen garn. Gunnar bodde selv på Sri Lanka i flere perioder og hadde nær kontakt med fiskere, båtbyggere, myndigheter og andre hjelpearbeidere. Kystaksjonen ble av den norske regjeringen karakterisert å være en av de hjelpeaksjonene som lyktes best etter tsunamien.

FOTO: JO STRAUBE

Naturvernforbundet har mistet en ruvende, kjær, kunnskapsrik og inspirerende kollega og venn. Vi vil savne Gunnars smil, latter og hans kloke betraktninger

om verden. Våre tanker går til hans datter, kone og familien.

Lars Haltbrekken, Naturvernforbundet

Oslo kommune
Oslo Havn KF

OSLO HAVN SATSER PÅ MILJØET REN FJORD FOR HUMMEREN FOR EKSEMPEL

Hummeren trives både under Rådhusbrygga og på Tjuvholmen. Prosjekt Ren Oslofjord har gjort at fjorden er renere enn på 100 år og bidratt til at plante- og dyrelivet har vendt tilbake.

OSLO HAVN. MER ENN EI BRYGGE.

Veien
videre
er et
felles
ansvar

- vi gjenvinner batterier

BATTERIRETUR®

Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no